

KAMUSAL ALANDA SERAMİĞİN KULLANIMI

Nuray Aslan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

UYGULAMALI SANATLAR ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEMMUZ, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 24 ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Nuray

Soyadı : ASLAN

Bölümü : Seramik Eğitimi

İmza :

Teslim tarihi : 08/07/2019

TEZİN

Türkçe Adı: Kamusal Alanda Seramiğin Kullanımı

İngilizce Adı: Use of Public Substation Family

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Nuray ASLAN

İmza:

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY SAYFASI

Nuray Aslan tarafından hazırlanan "Kamusal Alanda Seramiğin Kullanımı" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Uygulamalı Sanatlar Anabilim Dalı Seramik Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Olcay BORATAV

Seramik Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

.....

Başkan: Prof. Adile Feyza ÇAKIR ÖZGÜNDOĞDU

Seramik ve Cam Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi

.....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Meral BÜYÜKYAZICI

Kuyumculuk ve Mücevher Tasarımı Anabilim Dalı,
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

.....

Tez Savunma Tarihi: 08/07/2019

Bu tezin Uygulamalı Sanatlar Anabilim Dalı, Seramik Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

“Kamusal Alanda Seramiğin Kullanımı” isimli tez çalışmamın yürütülmesinde gösterdiği destek ve fedakârlığından dolayı kıymetli danışmanım Doç. Olcay BORATAV hocama, literatür taramamda yardımlarını esirgemeyen arkadaşım Burak ÖZDEMİR’ e, her türlü önerileriyle ve manevi yönden desteğiyle yanımda olan dostum Arş. Gör. Dr. Didar Ezgi ÖZDAĞ’ a, çalışmamın her aşamasında beni her konuda destekleyen, maddi ve manevi yönden yanımda olan kıymetli kardeşim Nurcan ASLAN’ a ve sevgili aileme teşekkürlerimi sunarım.

KAMUSAL ALANDA SERAMİĞİN KULLANIMI

Yüksek Lisans

Nuray Aslan

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2019

ÖZ

Türkiye’ de kamu kurum ve kuruluşlarında; seramik duvar panoları, iç mekân ve dış mekân seramikleri, heykel çalışmaları tez çalışması kapsamında incelenmiş, kamusal sanat ve kent estetiği açısından ele alınmıştır. Seramik eserlerin, heykellerin kent mekânında nerelerde hangi amaçla kullanıldıkları, mekânlara neler kattıkları, estetik açıdan ve izleyiciye verdiği mesaj bakımından, kentte oluşturduğu etki gözlemlenmiştir. Türkiye’de ve yabancı ülkelerde seramik eserler ya da heykeller bulundukları kamusal yapılar araştırılarak korunmuş olan eserler, fotoğrafları çekilerek ya da internet araştırması doğrultusunda belgelenmiştir. Araştırma yapılırken bazı sanat eserlerinin kaldırıldığı gözlemlenmiştir. Elde edilen bilgiler doğrultusunda eserler, kullanıldıkları mekânlar ve kentin, kentlinin eserleri nasıl sahiplendiği değerlendirilerek kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Sonuç olarak; geçmiş dönemlerden günümüze kadar yapılan seramik eserlerin, heykellerin hepsi estetik açı, işlevsel açı ve verdiği mesajlar açısından farklılıklar oluşturmaktadır. Yapılan araştırma göstermektedir ki; eserlerin bazılarının kent ve kentli açısından kabul görmediği, eserlerin sanatsal edinimden çıkıp tamamen kentte simge unsuru taşıdığı ve sanatı farklı boyutlara getirdikleri dikkat çekmektedir. Geçmişten günümüze sanatın bu süreç boyunca yaşadığı zorluklar aktarılmaya çalışılmıştır. Sanat eserlerinin kent ortamında sergilendiği ve eserin kabul görülme süreci gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler :Kamu, Kamusalılık, Kent, Mekân, Seramik

Sayfa Adedi :75

Danışman :Doç. Olcay BORATAV

USE OF CERAMICS IN PUBLIC SPACES

Master's Degree

Nuray Aslan

GAZİ UNIVERSITY

INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES

July 2019

ABSTRACT

Ceramic wall panels, interior and exterior ceramics and sculptures in Turkey's public institutions and organizations were examined within the scope of the thesis and they were discussed in terms of public art and urban aesthetics. Where and why ceramic works and sculptures in the cities were used, what they added to the spaces and the effect it created in the city, in terms of aesthetics and the message it gave to the audience, was observed. Ceramic works and sculptures in Turkey and other states and the public buildings in which they are placed were researched, and preserved artifacts were documented through taking their photographs or internet search. It was observed that some works of art were removed during the research. In line with the information obtained, the conceptual framework has been formed by evaluating the works, the places they are used and how the city and citizens embraced them. As a result; the ceramic works and sculptures made from the past to the present day are all different in terms of aesthetics, functionality and messages they give. Research shows that; it is noteworthy that some of the works are not accepted by the city and the citizens, they were separated from the artistic acquisitions and became the symbol of the city and they brought art to different dimensions. It has been tried to convey the difficulties that art has experienced from past to present. The process during which the works of art were exhibited in a city environment and their acceptance was observed.

Keywords : Public, Publicity, City, Place, Ceramic

Page Number : 75

Advisor : Assoc. Prof. Olcay BORATAV

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1. Problemin Durumu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Sayıtlar.....	5
1.5. Sınırlılıklar.....	5
1.6. Tanımlar	5
BÖLÜM 2	6
YÖNTEM.....	6
2.1. Araştırmanın Yöntemi.....	6
2.2. Veri Toplama Tekniği	6
2.3. Verilerin Analizi.....	6
BÖLÜM 3	7
KAMUSAL ALAN	7
3.1. Kamusal Alan Tanımı.....	7
3.1.1. Kamu ve Kamusallık	16

3.2. Halka Hizmet Eden Kamusal Mekânlar	17
3.3. Kamusal Alan ve Özel Alanın Ayrımı.....	22
BÖLÜM 4	24
KAMUSAL ALAN VE MEKÂN.....	24
4.1. Mekân Kavramının Tanımı	24
4.1.1. Kentte Mekân	25
4.1.2. Kamusal Alan ve Mekân	28
4.1.3. Birey ve Kamusal Alan.....	30
4.1.4. Toplum ve Kamusal Alan.....	33
BÖLÜM 5	35
KAMUSAL ALANDA SANAT VE SERAMİK	35
5.1. Kamusal Alanda Seramiğin Kullanımı ve Estetik Yaklaşımlar	48
BÖLÜM 6	54
SONUÇ VE ÖNERİLER	54
KAYNAKÇA	56

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1.</i> 15 Temmuz Milli İrade ve Demokrasi Meydanı, Ankara http://varilci.blogspot.com/2019/04/ankarann-tasna-bak.html sayfasından erişilmiştir.	8
<i>Şekil 2.</i> Sakarya Caddesi, Ankara http://gezipgordum.com/kizilay-meydani/ sayfasından erişilmiştir.	9
<i>Şekil 3.</i> 15 Temmuz Milli İrade ve Demokrasi Meydanı, Ankara http://www.fotogezginleri.com/foto-detay/Ankara/Guven-Park/Guvercin-Yemi-Satan-Teyze/832/ sayfasından erişilmiştir.	10
<i>Şekil 4.</i> 15 Temmuz Milli İrade ve Demokrasi Meydanı, Ankara (http://gezipgordum.com/kizilay-meydani/ sayfasından erişilmiştir.	11
<i>Şekil 5.</i> Kapalı Çarşı, İstanbul http://gezievreni.com/istanbulun-tarihi-yerleri/ sayfasından erişilmiştir.	13
<i>Şekil 6.</i> Anıtkabir, Ankara http://www.anitkabir.com.tr/ sayfasından erişilmiştir.	14
<i>Şekil 7.</i> Taksim Meydanı, İstanbul http://www.tripadvisor.com.tr/Attraction_Review-g293974-d296220-Reviews-Taksim_Square-Istanbul.html sayfasından erişilmiştir.	14
<i>Şekil 8.</i> Bayrak Anıt Parkı, Ankara http://eski.mamak.bel.tr/samsun-yolu-anit-park-projesi.aspx sayfasından erişilmiştir.	15
<i>Şekil 9.</i> 15 Temmuz Şehitler Anıtı, Ankara http://www.haber7.com/guncel/haber/2379627-bestepedeki-sehitler-abidesi-acildi sayfasından erişilmiştir.	17
<i>Şekil 10.</i> Kadıköy Boğa Meydanı http://www.cezmikalorifer.com/kadikoyun-efsanevi-simgesi-boganin-oykusu/ sayfasından erişilmiştir.	18
<i>Şekil 11.</i> Paşabayır Mahallesinde Kapalı Pazar Yeri, Bandırma http://bandirma.bel.tr/haber/haberler/persembe-ve-cuma-pazarlari-kapali-pazar-yeri-ve-yasam-alaninda-kurulacak sayfasından erişilmiştir.	20
<i>Şekil 12.</i> Şehzadeler Gezi Yolu, Amasya http://www.rotasenin.com/amasya-gezi-rehberi sayfasından erişilmiştir.	20
<i>Şekil 13.</i> Şanzelize Caddesi, Fransa-Paris http://gezipgordum.com/paris-gezilecek-yerler/ sayfasından erişilmiştir.	23

Şekil 14. Kahramanlar Meydanı, Budapeşte	http://yoldaolmak.com/kahramanlar-meydani-budapeste.html	sayfasından erişilmiştir.	25
Şekil 15. Kent Meydanı, Tokyo/Shinjuku	http://www.arkitera.com/haber/23123/100-colors-emmanuelle-moureux	sayfasından erişilmiştir.	26
Şekil 16. Opera Binası, Fransa - Paris	http://gezipegordum.com/paris-gezilecek-yerler/	sayfasından erişilmiştir.	27
Şekil 17. Navona Meydanı, Roma	http://gezipegordum.com/roma-gezilecek-yerler/	sayfasından erişilmiştir.	28
Şekil 18. Kol Saati, Ankara	http://kronos25.news/tr/mansur-yavas-gokcekin-kol-saatini-kaldirdi	sayfasından erişilmiştir.	31
Şekil 19. Ayasofya Camii, İstanbul	http://gazetemanifesto.com/2018/anayasa-mahkemesinden-ayasofyada-namaz-karari-211463/	sayfasından erişilmiştir.	32
Şekil 20. Natavega, Ankara (Kişisel Erişim, Nuray Aslan)			34
Şekil 21. Komodo Ulusal Parkı, Endonezya	http://gezgindunyasi.com/endonezya-gezilecek-yerler/	sayfasından erişilmiştir.	36
Şekil 22. Torajaland, Endonezya	http://www.flickr.com/photos/sanjaypk/6065096744	sayfasından erişilmiştir.	37
Şekil 23. Matthias Çeşmesi, Budapeşte	http://yoldaolmak.com/matthias-cesmesi-budapeste.html	sayfasından erişilmiştir.	39
Şekil 24. PappaJohn Sculpture Garden,	http://www.tripadvisor.com/LocationPhotoDirectLink-g37835-d2425389-i37234012-Pappajohn_Sculpture_Park-Des_Moines_Iowa.html	sayfasından erişilmiştir.	41
Şekil 25. Anadolu I Heykeli-Beylikdüzü Belediye Önü İstanbul, (Kişisel Erişim Volkan Doğan)			42
Şekil 26. Moskova Metrosu-Moskova	http://www.tripadvisor.com.tr/LocationPhotoDirectLink-g298484-d300623-i238723703-Moskovskiy_Metropolitan-Moscow_Central_Russia.html	sayfasından erişilmiştir.	43
Şekil 27. Atatürk Heykeli, Samsun	http://isteaturk.com/g/icerik/Ataturk-Heykeli-Samsun/1554	sayfasından erişilmiştir.	44
Şekil 28. Kanlı Sırt Mehmetçiğe Saygı Anıtı, Çanakkale	http://www.canakkale.net.tr/mehmetcige-saygi-aniti.html	sayfasından erişilmiştir.	44
Şekil 29. Özgürlük Anıtı, New York	http://gazeteport.com/2016/ozgurluk-anitini-kim-yaptirdi-71465/	sayfasından erişilmiştir.	46

<i>Şekil 30.</i> Denizli Horozu Heykeli, http://www.haberler.com/turkiye-nin-en-buyuk-cam-horoz-heykeli-acildi-4964137-haberi/ sayfasından erişilmiştir.	47
<i>Şekil 31.</i> Özel İdare Binası İl Genel Meclisi, İstanbul, Jale Yılmabaşar, Duvar Panosu Çalışması, https://docplayer.biz.tr/107722584-Selcuk-ecza-ve-as-ecza-depolarinin-ucretsiz-kurumsal-yayinidir-yil-14-sayi-atesin-ustasi-jale-yilmabas.html sayfasından erişilmiştir.	48
<i>Şekil 32.</i> Konya Karatay Medresesi, Konya, Sadi Diren, 1251 https://es.123rf.com/photo_26116606_c%C3%BApula-de-karatay-madrassa-en-konya-turqu%C3%ADa sayfasından erişilmiştir.	49
<i>Şekil 33.</i> Derman Çeşmesi, Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü, Ankara, Hamiye Çolakoğlu http://www.hamiyecolakoglu.com.tr/index.php menu=monuments sayfasından erişilmiştir.	50
<i>Şekil 34.</i> Anafartalar Çarşısı, Ankara Füreya Koral http://www.sanattanyansimalar.com/yazarlar/savas-sonmez/anafartalar-carsisi-muzesi/1474/sayfasından erişilmiştir.	51
<i>Şekil 35.</i> Marmaray Kazlıçeşme İstasyonu, İstanbul, (Kişisel Erişim Figen Sabuncuoğlu).	51
<i>Şekil 36.</i> Seramik Park, Eskişehir, http://www.eskisehirkulturturizm.gov.tr/TR sayfasından erişilmiştir.	52
<i>Şekil 37.</i> Seramik Park, Eskişehir, http://www.eskisehirkulturturizm.gov.tr/TR-158002/cagdas-seramik-park-odunpazari.html sayfasından erişilmiştir.	52
<i>Şekil 38.</i> Seramik Park, Eskişehir, (http://www.haberler.com/turkiye-nin-ilk-seramik-parki-acildi-5797771-haberi/ sayfasından erişilmiştir.	53

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Geçmişten günümüze insanların yerleşik yaşama geçmesinde, doğayı yaşanılabilir hale getirdiği en üst yerleşim alanları olarak kentler meydana gelmiştir. Kent, toplumun kültürel bileşkesinin en net görülebilir, duyulabilir, adeta tüm farklılıklarını kendini sergilediği, ifade ettiği alanlardır. İnsanların toplu halde yaşadıkları yerler kent, kenti yaşadıkları yerler ise kamusal alanlardır. Kentsel mekânlar, kamusal alanlar olarak toplumsal yaşamın ve bireyin varoluşu açısından çok önemlidir.

Modern çağın en önemli özelliklerinden biri, şehrin taşra üzerindeki egemenliğidir. Kent yaşamındaki değişim ve canlılık da en fazla 18.yüzyıldan itibaren kendini gösterir. Kamunun sınırları genişler ve kentler çeşitli grupların sözleşme yaptıkları mekânlar haline gelirler. Toplumsal yaşamın gözlemlendiği mekânlar olan kamusal alanlar, kentlerin görünen yüzü olarak kent kimliğine katkıda bulunurlar. Kamusal alan, sosyal ve politik sorunların çözümü amacıyla kişiler arasında değerler ve ölçütler üzerinde anlaşmaya varılma imkânının bulunduğu kamusal yaşam alanıdır (Habermas 1974 aktaran Mutlu,2004, s.164). Hastaneler, yollar, meydanlar, parklar kamusal alanlardır. Kamusal alan, herkese açık özgürlük alanlarıdır. Kamusal alan, değişik fırsatlara, imkânlara, girişimlere, eylemlere, katılma, siyaset yapmaya, sanat eseri sergilemeye açık bir platformdur. Bu alanların kullanımında ve kamusal alan tasarımlarında sanat eserleri vazgeçilmez öğelerdir. Sanatçılar, ürettikleri sanat eserleri ile içinde yaşadıkları toplumun kültürünü biçimlendirmişlerdir. Kentin varlığını sürdürebilmesi için siyasal, ekonomik ve kültürel yapısı gereği kentin geçirdiği değişim evrelerinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Değişimler, olaylar kent yönetiminde kamusal mekânları kullanma biçimini ve kentte yaşayanların davranışlarına yön vermektedir. Kamusal alanın dokusunda ortaya çıkan genel

özellikler, kentin kimlik kazanma sürecinin iz düşümleridir. Kamusal alanlar, kamusal mekânlar sosyo-kültürel alanın vitrini niteliğindedir. Kamusal alanlarda ve mekânlarda kullanılan sanat eserlerinin çeşitliliği, farklı disiplinlerin bir araya gelişinden oluşan atmosfer, kentin kimliğini oluşturmuştur. Türkiye’ de ve yurt dışında seramik eserlere, heykellere odaklanan tez çalışması kapsamında incelenen eserler, kamusal sanat perspektifleri doğrultusunda değerlendirilmiş ve birer kent estetiği, kent kimliği unsuru olarak ele alınmışlardır. Türkiye’ de çağdaş seramik sanatı ile kentsel kamusal alan olarak kamusal yapılar arasındaki ilişkiler sosyal, ekonomik, politik ve ideolojik etkileşimler göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Tez çalışması kapsamında öncelikle Türkiye’ de eser üretmiş seramik sanatçıları, heykel sanatçıları, araştırılarak sanatçıların eserleri incelenmiş ve inceleme sonunda eserlerin yapılma hikâyeleri, günümüze kadar gelmiş olması, kabul görmüş olması ya da yok edilmiş, korunamamış olmaları ve sebepleri üzerinde durulmuştur.

1.1. Problemin Durumu

Tarih boyunca, kentlerin farklı mekânları insanlar arasındaki iletişim ve etkileşimin gerçekleştiği ortamlar olmuştur. Bu ortamların sosyal ve mimari ifadelerini ise, yaşanan çağın sosyal, ekonomik ve siyasal durumu etkilemiştir. 18. yüzyıla kadar siyasi otoritenin egemenliğinde olan kent yaşamı, bu dönem sonrasında gelişen kapitalizmin etkileriyle değişikliklere uğramıştır. 1980’ lerin sonlarından itibaren “kamu”, “kamusal alan” kavramları; tarih, sosyoloji, siyaset felsefesi gibi disiplinlerde, kitle iletişim araçları ve sanat eleştirisiyle ilgili kuramsal yaklaşımlarda, feminist, post modern vb. perspektiflerde değişik bağlamlarda kullanılmaya başlanmıştır. Kamusal alan kavramı, birbirini tamamlayan iki anlam boyutu içerir. Birincisi modern kamu hukukuyla tanımlanmış fiziksel mekândır. İkincisi ise bir ideali belirtir. Ortak, aleni, açık olan anlamına gelir. Kamusal alan kavramı farklı biçimlerde ve farklı boyutları içerecek şekilde tanımlanabilir. Kamusal alanlar ve kamusal mekânlar mesajların ve fikirlerin paylaşıldığı, iletişim ve etkileşimin iç içe olduğu yerlerdir. Kamusal mekânların oluşumunda kültürün etkisi vardır. Çünkü kültür insanın ve toplumun öğrendiği, kazandığı; bilgi, sanat, gelenek, görenek, yetenek, kabiliyet ve alışkanlıkları içine alan ve toplumsal değerler içeren bir olgudur. Bir kente girildiğinde, o kentin tarihini ve kültürünü yansıtan yapılar, eğlence ve dinlenme alanları, tarihi yapıları, mimari özellikleri, halkın giyimi kuşamı, kentte yer alan sanat eserleri kent kültürü hakkında bize ipuçları vermektedir. Bu doğrultu kapsamında bakarsak, “ Kente anlam ve bütünlük

sağlayan, kentin okunabilirliğinde ve imgeleminde önemli bir yere sahip olan bu öğelere yapılacak plastik müdahaleler, bu öğeleri bir sanat ürünü olarak değerlendirmenin yanında, kent bütününe de bir sanat yaratması olarak ele alınmasını sağlayacaktır. Sanatın özgünlüğünden yararlanılarak oluşturulan kent dokusu, kentli bireyi yaşadığı mekâna adapte etmekte ve bugünün çevresine yabancılaşan bireyi aktif kılmaktadır. Sanatı yaşadığı mekânın tüm dokularında hisseden birey kendi kimliğini ve ait olduğu mekânın kimliğini daha kolay algılayabilir duruma gelmektedir (Öztürk,2007,s.47). Kamusal sanatta amaç, halkla, toplumla daha demokratik bir ilişki kurmaktır. Sanatçı eserini oluşturmada önce eserin nasıl, hangi mekânda, hangi koşullarda anlamını en iyi vereceğinin hesabını yapması gerekir. Sanatçı eserin kamusal bir ortamda, bir meydana, bir sokakta en uygun düzeyde biçimleneceğini öngörür. Diğer açıdan bakıldığında zaman eserin bir tepkiyi, bir sorgulamayı veya cevabı içerdiği de önemli husustur. Bazı eserler yerleştirildikleri mekânla ilişki kuramamakta, kullanıldıkları mekânların anlam bakımından dışında kalmaktadır. Baudelaire'in bu konudaki ifadesi; "Düşgücü yaratılışı bütünüyle parçalara ayırır, sonra kökü ruhun ta derinliklerinde olan yasalarına göre parçaları bir araya getirerek bunlardan yeni dünya yaratır" şeklindedir. Yeni dünyanın izleri, yeni anlamları, farklı bakış açıları sanat eserleri ile ifade biçimi bulmaktadır. Sanat eseri (seramik, heykel, anıt vb.) yerleştirildiği mekânın anlamı ya da kullanımı hakkında simgesel bir dille konuşan, mekânı temsil eden, zaman zaman olumlu ya da olumsuz bakış açısına göre değişen, mesaj niteliği taşıyan bir hal almaktadır. Siyasi iktidarın değişmesi durumunda önceki iktidarın yaptırdığı, yerleştirdiği sanat eserleri kamusal alanlardan kaldırılır. Yeni iktidarın genel görüş açısını topluma duyurduğu bir iletişim aracı halini alır. Sanatçı bireysel, artistik, toplumsal sorumluluğu etrafında o tepkisini ortaya koyar. Bir paylaşma, katılım, etkileşim, iletişim sürecidir. Kamusal alanda sanat, sonsuza kadar bulunduğu mekânda duracak bir nesne değildir, zamanla eskiyecek, aşınacak, kaldırılacak yitip gidecektir. Diğer taraftan kamusal alana geçici veya kalıcı bir sanat eseri yerleştirmek söz konusu olduğunda, kamunun bu sürece nasıl katıldığı, süreci ve sonucu nasıl sahiplendiği ya da sahipleneceği önemli bir sorundur. Kamusal alanlara yerleştirilen seramiklere, heykellere kimler tarafından karar verildiği, bu kararların alınmasında herhangi bir sanat uzmanı veya kurulunun rol oynayıp oynamadığı ve kamusal alanda sanat yapıtlarının yerel yönetimlerce ve yönetimin değişmesi durumunda korunma koşullarının hangi yasal çerçevede düzenlendiği sorusu önem taşımaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu tezin öncelikli amacı; kamusal alan, kamusal mekân ve kamusal alanlarda, kamusal mekânlarda sanat, sanat eserlerini (seramik, heykel, anıt) olgusunun mekânlarda nerelerde kullanıldıklarını, mekânlara neler kattıklarını, estetik açıdan, kent kimliği açısından ve izleyiciye verdiği mesaj bakımından, kentte oluşturduğu etki gözlemlenmiştir. Diğer amaç ise sanat eserlerinin kalıcılığı, korunması ya da korunamamış olmasının sebepleri değerlendirilmiştir. Seramik eserlerin, heykellerin kent mekânında, kamu kurum ve kuruluşlarında kamusal alanlarda hangi amaçla kullanıldıkları, mekânlara neler kattıkları irdelenmiştir. Kenti ve bulunduğu mekânı süsleyen, estetik eleman olarak ya da sosyal yaşam dinamiği içerisinde mesajlar oluşturan, yeni algılamalara ve bakış açılara sebep olan ifade biçimi yarattığı değerlendirilmiştir. Bu çalışma; kent mekânındaki sanatın kamusal boyutu ile sanatsal özellikleri açısından önemli ve anlamlı olduğu öngörüsü ile yapılmıştır. Bu ekseninde yapılacak olan çalışmanın kentsel mekâna, kent estetiği, kent sosyolojisi, siyaset bilimi, sanat kuramı ve sanat sosyolojisi gibi geniş bir düşünsel perspektif ve derinlikle bakmak konusunda açılımlar sağlayacağı düşünülmüş ve bu doğrultuda kamusal alana yerleştirilen eserlerin ne tür ilişkiler sonucu ortaya çıkarıldığı ifade edilmek istenmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Kamusal açık alanda yer alan çalışmalar gerek mekânsal çevre içinde boyutları açısından, estetik açıdan, gerekse içerik ve toplumsal ilişkilere açık olması bakımından önemlidir. Günümüz Türkiye'sinde kamusal alan ve mekâna yerleştirilen eserlerin bir kısmı kullanılan malzemesi zarar görmüş, bir kısmı halk tarafından benimsenmeyip tahrip edilmiş, bir kısmı çok farklı yorumlara maruz kalmıştır. Proje kapsamında üretilen eserlerin kısa ömürlü olmasının diğer nedeni de yerel yönetim değişiklikleri olmuştur. Burada belirleyici olan siyasi kimlikleri değil, yeni yönetimin kendinden önceki yönetimin hizmetine sahip çıkmaması, belirli bir kültür, sanat politikası sürdürememiş olmasıdır. Kamusal açık alanların önemi ve kamusal alanlara, meydanlara yerleştirilen sanat eserlerinin önemi üzerinde durulmaktadır. Kamusal alanlar, kentin mirası için önem teşkil etmektedir. Sanat eserleri önemli bir eğitimsel rol oynamakta, toplum gelişimini güçlendirmekte ve sosyal etkileşim için önem arz etmektedir.

1.4. Sayıtlar

Gerekli literatür taraması yapılarak oluşturulan kamusal alan, kamusallık, seramik ve heykel eserlerinin kamusal alanda kullanımının incelenmesiyle araştırmanın sonuca ulaşılacağı düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma; kamusal alan, mekân, kent ve kamusal alanda geçmişte ve günümüzde yapılan çalışmaların kullanım alanlarının tespiti ile sınırlı tutulmuştur.

1.6. Tanımlar

Estetik: İnsan çevresinde yatan, insanın pratik etkinliği içinde yarattığı ve gerçekliği yansıtan sanatta saptanabilen tüm estetik değerlerin zenginliğini araştıran bilimdir (Kagan,2008,s.15).

Seramik: Organik olmayan malzemelerin oluşturduğu bileşimlerin, çeşitli yöntemler ile şekil verildikten sonra sırlanarak veya sırlanmayarak sertleşip dayanıklılık kazanmasına varacak kadar pişirilmesi bilim ve teknolojisidir (Arcasoy,1983,s.1).

Kamusal alan: Kamuya ait, kamu ile ilgili işlerin yapıldığı yer <http://sozluk.gov.tr/TDK>).

Kent: Kent, farklı toplumsal sınıflara mensup ve karakterlere sahip milyonlarca insan tarafından algılanabilen bir nesne olmakla birlikte; yapısını farklı nedenlerle sürekli geliştiren pek çok yaratıcının da ürünüdür (Lynch, 2015, s.2).

Mekân: Mekân, tarih boyunca üzerinde düşünülen, farklı şekillerde yorumlanan, ihtiyaca veya seçime göre şekillendirilen bir kavramdır. Var olanların içinde yer aldığı tüm sınırlı büyüklükleri içine alan uçsuz bucaksız büyüklüktür (Cevizci,1996,s.359).

BÖLÜM 2

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma konusuyla ilgili kapsamlı literatür taraması yapılarak araştırma konusuyla ilgili elde edilen kaynaklar belirlenip incelenmiştir. Bu anlamda; Türkiye’ de kamusal sanat, Türkiye’ de seramik sanatı, Türkiye’de heykel sanatı, Türkiye’de Bauhaus, kent estetiği, mimarlık, sanat, sanat ve mimari literatür taramasının temel konuları olmuştur. Araştırma esnasında bulunan konunun içeriği gereği Dünya ve Türkiye’ deki güncel çalışmalar incelenerek, seramik duvar panolarını ve heykelleri yapan sanatçıların eserlerine yer verilmiştir. Günümüzde eserlerin kentli izleyici ile ilişkisi tarama modeli yöntem kullanılarak gözlemlenmiştir.

2.2. Veri Toplama Tekniği

Bu araştırmada; Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Milli Kütüphane, Gazi Üniversitesi Kütüphanesi gibi çeşitli üniversite ve il halk kütüphaneleri gibi kuruluşlardan literatür taraması yapılmış olup; geçmişte ve günümüzde seramik ve heykel sanatçıları tarafından yapılmış eserlere ulaşılmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırmanın kuramsal temelini oluşturulmasında literatür taraması sonucu konu ile ilgili bulunan yayınlar incelenmiş, elde edilen bilgiler kapsamında kamusal alanda çalışılmış eserler incelenmiş, günümüzdeki seramik ve heykel sanatçıları ile sözlü görüşme yapılarak izinleri alınması doğrultusunda, onlara ait eserler fotoğraflandırılarak tezde yer verilmiştir.

BÖLÜM 3

KAMUSAL ALAN

Kamusal alanın tanımı kamu ve kamusalılık terimlerinin kavram olarak açıklanması ile yapılabilir. Bu terimlerin açıklamaları sadece bir açıdan değerlendirilmesi konunun içeriğini açıklamakta, fakat yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple kamu, kamusal alan ve kamusalılık kavramlarının geniş bir anlatımla, farklı bakış açıları ortaya konarak ele alınması gerekmektedir.

3.1. Kamusal Alan Tanımı

Kamusal alan kavramı, birbirini tamamlayan iki anlam boyutu içerir. Birincisi modern kamu hukukuyla tanımlanmış fiziksel mekândır. Resmi daireler, okullar, hastaneler, yollar, meydanlar, parklar gibi halkın ortak kullanımına açık her türlü kent mekânı kamusaldır. Teknolojinin gelişmesiyle internet de kamusal alana dâhil olmuştur. Aslında bir anlamda kamusal alan kavramı özel alan kavramına dayanır, onunla sınırlıdır. İkincisi ise bir ideali belirtir. Ortak, aleni, açık olan anlamına gelir. Çoğulculuk niteliği barındırır. Toplumsal yaşantı içinde fikirlerin, ifadelerin ve tecrübelerin üretildiği, açığa çıktığı, paylaşıldığı, tartışıldığı, toplumsal alanları tanımlar. Ayrıca bu süreçte ortaya çıkan kültür ve deneyim bütünü de içerir.

Kamusal alan kavramı farklı biçimlerde ve farklı boyutları içerecek şekilde tanımlanabilir. 1980'lerin sonlarından itibaren “kamu”, “kamusal alan” kavramları; tarih, sosyoloji, siyaset felsefesi gibi disiplinlerde, kitle iletişim araçları ve sanat eleştirisiyle ilgili kurumsal yaklaşımlarda, feminist, post modern vb. perspektiflerde değişik bağlamlarda kullanılmaya başlandı. “Kamusal Alan” ya da “Kamusallık” kategorilerine artan ilgi, çağdaş toplumsal gelişmeleri ve siyasal sorunları daha iyi anlamak ve çözümlemek istediğinden kaynaklandığı

kadar farklı bir siyaset anlayışının kamusal temellerini oluşturmak çabasının da bir sonucudur” (Zabcı,1997).

Kamusal alan kavramı sosyal bilimler literatüründe, Alman düşünür Jürgen Habermas’ ın kazandırdığı bir kavramdır. Habermas bu kavramı 1962’de Almanca yayınlanan (Strukturwandel der Öffentlichkeit) “Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü” başlıklı kitabında kullanmıştır. Habermas, kamu alanı kavramını sivil toplumun günlük yaşamının özel ilgi alanları ve devletin gücü arasındaki kurumlar ve uygulamalar olarak tarif eder. Kamu alanı, aile ve çalışma yeri arasında bir yer teşkil eder. Habermas’ a göre kamu, akıl yürütenler ya da rasyonel müzakereciler topluluğudur, kamusal alan ise özel şahısların, kendilerini ilgilendiren ortak bir mesele etrafında akıl yürüttükleri, rasyonel bir tartışma içine girdikleri ve bu tartışmanın neticesinde o mesele hakkında ortak kanaati, kamuoyunu oluşturdukları süreç, araç ve mekânların tanımlandığı hayat alanıdır (Yılmaz, Cogito Dergisi,s.159-169).

Şekil 1. 15 Temmuz Milli İrade ve Demokrasi Meydanı, Ankara <http://varilci.blogspot.com/2019/04/ankarann-tasna-bak.html> sayfasından erişilmiştir.

Şekil 1’ deki görselde, Ankara 15 Temmuz Milli İrade ve Demokrasi Meydanında bulunan sanat eserinin, yukarıda bahsedilen konuya örnek olduğu görülmektedir. Habermas’ a göre her şeyden önce kamuoyunun içinde olduğu, özerk politikanın ve onun matrisi olan kültürün üretildiği tüm mekânlar, kamusal mekânlardır. Özbek ise; şöyle bir kısa tanım getirmektedir: “Kamusal alan toplumsal yaşantımız içerisinde fikirlerin, ifadelerin ve tecrübelerin üretildiği, açığa çıktığı, paylaşıldığı, dolanıp yayıldığı ve müzakere edildiği toplumsal alanları (kamusal mekânlar), bu süreçte çıkan anlam muhtevasını (kamuoyu,

kültür, tecrübe) ve bu anlam üretim sürecini oluşturan ya da bu süreç içinde oluşan kolektif gövdeleri (ulusal birimlerden, ulus altı birliklere ve giderek ulus üstü ve küresel düzlemdek uzanan kamuları) tanımlıyor” (Özbek, 2004,s.24).

Habermas’ ın kamusal alan anlayışı, baskın ve sadece burjuva erkeklerini kapsayan 18. yüzyıl kamusalını idealleştirmesi ve kadınlar, yaşlılar, çocuklar, farklı cinsel tercihleri olanlar, azınlıkları görmezden gelmesi; kamusal ile özel alan arasında karşıtlık oluşturmaları, eleştirel-rasyonel ve yüz yüze tartışmalarla varılabilecek toplumsal uzlaşma öngörüsünü savunması eleştirilmiştir. Bu eleştirilerin çoğunu kabul eden Habermas, 1989 yılında basılan kitabına yeni bir önsöz yazarak kamusal alanı kamuoyunun biçimlendirdiği, özel alan ile devlet arasında bir ara alan olarak yeniden tanımlamıştır. Tiyatro ve konser salonlarının farklı sınıflardan insanlara açıldığı dolayısıyla genel olarak sanatın tartışıldığı bu dönemde kamuyu biçimlendirenleri “Edebi Kamular” olarak adlandırır. Edebi kamuları oluşturanlar kökleri 17. yüzyıla dayanan 18. yüzyılda olgunlaşan Paris ve Londra gibi dönemin metropollerinde yaşayan sanatı ve edebiyatı üreten ve tartışanlardır. Daha sonra edebi kamular siyasal nitelik kazanacaklardır.

Şekil 2. Sakarya Caddesi, Ankara <http://gezipgordum.com/kizilay-meydani/> sayfasından erişilmiştir.

Arendt, insanlık durumu-Human Condition adlı kitabında, Yunan kent devletleriyle bağlantılı olarak kamusal ile toplumsal alan arasındaki ayrımı hem geliştirmiş hem de bu ayrımın nasıl aradan kalktığını anlatmıştır. Oscar Negt ve Alexander Kluge ise; Fransız Devrimi sırasındaki kamusalıktan, 1830’lardan sonraki işçi sınıfı mücadelelerinden ve kesintili kamusalık tarihinden bahsederler. Onlar, 1972 yılındaki çalışmaların önsözünde Eley’ in sahne olarak kamusal alanla Antonio Gramsci’ nin hegemonya kavramı aracılığıyla

başedilebileceği görüşüne yaklaşırlar. Kamusal alanın parçalanmasının nedeninin temelindeki çelişkinin zaman içinde değil 18 yy. burjuva kamusallığının kendi içinde ve pratik dışlayıcılığında yatmakta olduğunu söylemişlerdir (Özbek, 2004,s.68).

Bu bakış açısıyla Negt ve Kluge, kamusal alan tanımını 18. yy kamusallığına dayandıran Habermas' tan onlara göre kamusal alan tanımı, kapitalizmin bütün tekillere karşı açtığı savaşta, en önemli genelleştirici silahlardan biridir. Liberal ideoloji tarafından eşitlenmiş bireylerden oluştuğu varsayılan halkın, toplumsal sınıflara bölünmüş olduğuna dikkat çekerler. Negt ve Kluge burjuva kamusunun genel iradeyi temsil ettiği iddiasının, başından beri güçlü bir işleme alanizması olarak çalıştığını belirtirler. Liberal demokrasilerde kamusal alanın, egemen sınıf olan burjuvazinin iktidarını tesis ettiği ve işaretlediği alan olduğunu söylemektedir.

Habermas 19.yüzyılın ikinci yarısında kamusal alanı yeniden tanımlar bu sefer hem toplumsal anlaşma için yüz yüze iletişimi ön koşul olarak görmekten hem de kamusal alanı yine eleştirel-rasyonel aklın siyasal meselelerin tartışılacağı bir alan olmaktan çıkarır. Ona göre kamusal alanın değişiminde yüz yüzeliğin yok olması önemli bir nedendir. Çünkü aracısız söz ortadan kalkmış ya da biçim değiştirmesine yol açacak şekilde kitleselleşmiştir, kültür ürünleri hiç tartışılmadan tüketilmeye başlanmıştır. Eleştirel aklın kullandığı kamusal alan yerini uzmanlaşmış bilimselleşmiş reklamcılık ve halkla ilişkiler teknikleriyle statükonun korunmasını, meşrulaşmasını sağlayan, ekonomik-siyasal propaganda yapılan sözde bir kamusalığa bırakmıştır. Bu nedenle Habermas için kitle iletişim araçları aracılığında dönüşen kamusal alan artık sözde kamusal alandır.

Şekil 3. 15 Temmuz Milli İrade ve Demokrasi Meydanı, Ankara
<http://www.fotogezginleri.com/foto-detay/Ankara/Guven-Park/Guvercin-Yemi-Satan-Teyze/832/> sayfasından erişilmiştir.

Şekil 3’ deki görselde görüldüğü gibi; sanat eserinin bulunduğu meydan, hem sanat eserini sergilemek hem de insanların farklı amaçlarla kullandığı meydan niteliğindedir. Diğer değişim ise daha önce özel alanın konusu olarak kabul ettiği değerlerin örneğin; azınlıkları, cinsel tercihleri veya aile içi şiddeti ya da kadın ve çocukların uğradığı şiddeti kamusal alanda tartışmasıdır.

Kamusal alan, herkesin gözlemine açık ve ortada olan anlamındadır. Yani özel yaşamın dışındaki alandır. Diğer bir ifade ile özel alanın dışındaki devletin oluşumu ve ortak ilgi konuları üzerine kamusal tartışmalar, kamusal yapı ve mekânların oluşturulduğu toplumsal bir alandır.

Kamusal alan, toplumun karşılıklı iletişim içinde bulunduğu, birlikte yaşadığı, alışveriş yaptığı, karşılıklı çalışmalarda bulunduğu, entelektüel veya entelektüel olmayan tartışmaların meydana geldiği bir alanı temsil eder. Dolayısıyla, toplumsal yapıyı belirleyen etkenler, kamusal alan üzerinde de önemli bir belirleyiciliğe sahiptir. Kamusal alan, toplumsal yapıya bağlı olarak değişir ve gelişir. Kamusal alan, toplumda ortak faydaları belirlemeye ve oluşturmaya yönelik fikirlerin geliştirildiği ortak toplumsal etkinlik alanıdır. “Meral ÖZBEK’ in tanımı ile kamusal alan, en genel ve basit anlamıyla, bir toplumun tüm birey ve kolektiflerine açık ortak bir etkinlik ve tecrübe alanlarına ve bu alanlara ilişkin sorunların dile getirilebileceği bir tartışma zeminine işaret eder.(hakan yılmaz tez: kamu, kamu otoritesi ve devlet”(Cogito Dergisi, sayı 15:159,169).

Şekil 4. 15 Temmuz Milli İrade ve Demokrasi Meydanı, Ankara (<http://gezipegordum.com/kizilay-meydani/> sayfasından erişilmiştir.

Sosyal yaşamda toplumun bir araya geldiği, ortak bir noktada buluşabildikleri özelin dışındaki genel alanlardır. Kamusal alanları iç mekân dış mekân olarak iki gruba ayırabiliriz. Gezi alanları, alışveriş merkezleri, meydanlar, parklar, belediyeler, caddeler, eğitim kurumları, hastaneler, sokaklar vb. yerler olarak tanımlanır. Bu mekânlar her daim herkese açık alanlardır. İç mekânlar ise, özel yaşamın yer aldığı; konut, ev vb. alanlardır. Kamusal alanın en belirgin göstergelerinden biri mimari plastik öğelerdir. Aslında özgürlük alanı olarak ta tanımlana bilinir. Kamusal alanı başka türlü ifade edersek farklı kişiliklerin bir araya geldiği, farklı fikirlerin ortak noktalarda buluşabilecekleri alanlar da diyebiliriz. Kamusal alanın şu anki durumu toplumun gelişmelerini ve değişmelerini gösterir. Kamusal alanın herkese açık olması eleştiriye de açık olduğu anlamına gelmektedir.

“Fraser’ in cümleleriyle kamusal alan, kavramsal olarak devletten ayrı; ilke olarak da devlete karşı eleştirel söylemlerin üretildiği ve dolaştığı bir alandır”. Toplumsal kültürleri ve değerleri barındırır. “Habermasçı anlamıyla kamusal alan aynı zamanda resmi ekonomiden de kavramsal olarak ayrı, pazar ilişkilerinin değil, söylemsel ilişkilerin alanı; satın alma ve satmak yerine tartışma ve müzakere için bir sahne şeklinde ifade edilmektedir (Hasdemir, 2008,s.128).

Kamusal alanla ilgili söylenecek en önemli özellik alanı yani açık olmasıdır. Özel alandan farkı da burada ortaya çıkmaktadır. Çünkü özel alan mahrem alanı, kamusal alan ise her türlü görselliğin gözler önüne sunulduğu en geniş toplumsallık ve özgürlük alanıdır. Kentlerde kamusal alanları yaratmak, kamusalılığı üretmek kentin kimliğini oluşturmak demektir. Bir kentin oluşum sürecinde kamusal alanlar çok önemlidir. Kamusal alan da iletişim önemli bir kavram olup; gazeteler, dergiler, radyo, televizyon ve medya aracılığı ile oluşmaktadır. Kamusal alan, sanat, bilim, estetik, görsellik vb. ifadelerin hepsini barındıran en özgür ve gelişmiş alanlar olmalıdır. Çünkü kamusal alanlar bir şehir için estetik ve mimari anlamda, sosyal, kültürel, eğitimsel yönlerden önemlidir. Kamusal alanlar farklı ırklarda, dinlerde, topluluklarda insanların bir araya gelerek ilişki kurdukları en hareketli alanlardır. Günümüzde buna en iyi örnek, eğitim kurumları ve alışveriş merkezleridir. Çünkü birçok insanın farklı sebeplerden ötürü bir araya geldiği ortak bir payda da buluştukları görülmektedir. İnsanların ortak ihtiyaçlarını barındıran ve bunu gösterişli hale getirip insanları bir araya getiren en popüler mekânlardır. Kamusal alanlar insanları kendilerine çeken mekânlardır da diyebiliriz. İnsanların bulunduğu tüm alanlar kamusal alan kavramı içine girmektedir. Kamusal alanlar toplumsal gelişmede önemli bir yere sahiptir.

Bir şehrin gelişmişliği, insanların sosyal yönden kendilerini ifade edebilmeleri açısından da önemlidir. Şekil 5’ deki görselde; İstanbul da bulunan 557 yıllık tarihe sahip olan Kapalı Çarşı, eskiyle yeniye, gelenekselle modern bir arada barındırmaktadır. Birçok medeniyete, kültür ve sanata ev sahipliği yapan Kapalı Çarşı; iyi bir kamusal alan ve iç mekân örnekleri arasında yer almaktadır.

Şekil 5. Kapalı Çarşı, İstanbul <http://gezievreni.com/istanbulun-tarihi-yerleri/> sayfasından erişilmiştir.

Kamusal alanın kavramının çok farklı yönelimleri içeren tanımları yapılmış olsa da kavramla ilgili olarak asıl belirleyici olan, interaktif kişilerin iletişimsel eylem süreçlerine dayalı ilişkiselliğidir (Goodsell, 2003,s.370). Bu bakımdan kamusal alan kavramı, içsellik ve dışsallık bağlamında ele alınarak anlamsal açıdan sınırları daha iyi belirginleştirilebilir. Rappa (2007), içsellik açısından kamusal alanı beş farklı boyutta ele almaktadır.

Bu duruma göre kamusal alan;

- 1) insanların iletişim ve etkileşiminin fiziksel bir alanı,
 - 2) insan eylemlerinden müteşekkil fiziksel olmayan metaforik bir alan,
 - 3) iki taraf arasında bilgi alışverişinin farklı biçimlerinin sergilendiği bir mekân,
 - 4) ilişkilerin farklı eklemleme biçimlerinin ve entelektüel olan veya olmayan tartışmaların yapıldığı bir alan,
 - 5) devletlerin ve devlet dışı aktörlerin planlanmış politikalarının olduğu bir alan olabilir.
- Burada belirtilmesi gereken önemli bir husus ise Rappa tarafından kamusal alan kavramının içeriğinde verilen bu son anlam (5. Boyut) yalın olarak kamusal alan kavramına değil siyasal

kamuya ilişkindir. İçsellik bağlamında belirtilmesi gereken bir diğer nokta ise kamusal alan kavramının bir araya toplanmış bireyler anlamında ancak genel yararlarla ilgili konularda toplanma, örgütlenme, ifade ve yayınlanma özgürlükleri garantilenmiş olarak, kısıtlanmamış bir durumda müzakere edip tartışabildiklerinde kamusal bir bütün oluştururlar (Habermas, 2004,s.95).

Şekil 6. Anıtkabir, Ankara <http://www.anitkabir.com.tr/> sayfasından erişilmiştir.

Kamusal alan, fiziksel ve sembolik olarak kullanılmıştır. Caddeler, sokaklar ve meydanlardan oluşması ve toplumun şikâyetlerini bu alanlarda bildiriyor olması, yetkiye karşı muhalefet oluşturması ve bir düzen kurulması için çağrıda bulunmasıyla kamusal alan, fiziksel anlamda kullanılmaktadır. Kamusal alan sembolik anlamını ise kamusal düşünce ve görüşün oluşması, bireysel olarak yargılama oluşumundaki gerekli bilgilerin dolaşması ve basın yayın özgürlüğüne sahip olmasıyla kazanır (Gökgür,2008,s.62).

Şekil 7. Taksim Meydanı, İstanbul http://www.tripadvisor.com.tr/Attraction_Review-g293974-d296220-Reviews-Taksim_Square-Istanbul.html sayfasından erişilmiştir.

Şekil 7’ deki görselde görüldüğü gibi, kamusal alan sadece binalardan ve yapılardan ibaret değildir. Bina ve yol arasındaki boş alanlarda birer kamusal alandır. Boş kelimesi nesnenin miktarı, çokluğu ya da azlığı ile ölçülmesi anlamında değildir. Kullanılabilen mekâna adını vermesi ve bu mekâna hareketlilik kazandırması, mekânda bir takım aktivitelerin ortaya çıkmasını sağlaması anlamındadır. Kamusal alan herkese açık olduğu zaman, yani insanın fiziksel ve özgür olarak yer alabilmesiyle kamusal alan niteliği taşımaz (Gökgür,2008,s.62).

Kamusal alan insanların günlük aktivitelerini ya da dönemsel şenliklerde törensel ve fonksiyonel aktivitelerini gerçekleştirdikleri, insanları birbirine bağlayan bir yer olarak nitelendirilebilir.

Kamusal alanlar, toplumsallaşma ve sosyalleşmeye hizmet eden, insanların birbirleriyle kaynaştığı alanlardır. Kamusal alan bireylere farklı ilişkilerde, kendi kendine ve başkalarıyla deneyim kazanma imkânı veren nadir alanlardan biridir (Gökgür,2008,s.65). Parklar, alışveriş merkezleri, caddeler, sokaklar gibi yerler, insanların birbirleriyle kaynaşp görüştüğü ve böylece sosyalleşme sürecinin yaşandığı alanlardır. Kentsel ve mimari alanları hareketlilik, kamusal kullanımı, sosyalleşme gibi birer kimlik alanları kenti içinde anlam teşkil etmektedir. Bu alanların kentsel ve mimari açıdan kullanımı, kentin hareketliliğine ve kullanımına göre değişmektedir. Mekânsal ve sosyal formların karşılaştığı alanlardır. Şekil 8’deki görselde çerçeve, ses, ışık, ortam mekânsal formlar (Başkent’in en büyük Türk bayrağı, "dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal" simgeleyen 37 adet Türk bayrağı anıtı ve 40 metre yüksekliğinde bir kule) olarak sayılabilir.

Şekil 8. Bayrak Anıt Parkı, Ankara <http://eski.mamak.bel.tr/samsun-yolu-anit-park-projesi.aspx> sayfasından erişilmiştir.

3.1.1. Kamu ve Kamusalılık

Kamu kavramının sözlük anlamı Türk Dil Kurumu Sözlüğü tarafından şu şekilde açıklanmaktadır:

- Kamu: 1. Halk hizmeti gören devlet organlarının tümü
2. Bir ülkedeki halkın tümü, halk, amme
3. Hep, bütün

Kamusal olanı tanımlarken, sözcük anlamından da açıkça görüldüğü gibi kamusal olan ikili bir anlam taşımaktadır. Bu ikilem temelde sözcüğün devleti ve devlete ait olanı hem de devlet dışı ve devlete karşıt olan halkı tarif ediyor olmasından gelmektedir. Bu tarif ayrılığı tarihsel süreçte devletin ve toplumun dönüşümü içerisinde anlam farklılığına uğramıştır. Kamu terimi birbiri ile yakından ilişkili iki noktaya işaret etmektedir.

Birincisi kamu alanında herkes tarafından görülebilir ve duyulabilir ve mümkün olan en geniş açıklığa sahiptir anlamına gelmektedir. İkincisi kamu terimi içinde özel olarak bize ait olandan ayrı, hepimiz için ortak olan bir dünyayı ifade eder (Arendt,1998,s.92).

Bu açıdan bakıldığında kamusalılık iç içe geçmiş üç ana unsur tarafından şekillenir: birey-toplum ve devlet. Kamuyu tanımlarken şunu ortaya koymak gerekmektedir ki, bu genel anlamıyla iki şekilde ifade edilebilir. Birincisi özel olandan ayrı olarak, ikincisi ise kamu gücünün (devlet-yönetimsel iktidar) karşıtı bir alan olarak kamuoyu alanı olarak ortaya konulabilir. Bu anlamda devlet organları ve basın medya gibi unsurlar kamusal organlar arasında sayılabilir (Habermas,2005,s.59). Bu açıdan kamusalılık özellikle Arendt ve Habermas tarafından “kamu küreyi devletten ve ekonomiden uzak özel bir politik uzam” ve vatandaşlar arası tartışmalara, istişare, anlaşma ve eylemlerine yuva teşkil eden, kamusal olarak sınırlandırılmış bir alan olarak tanımlanmaktadır. Villa ise bunu şu şekilde tamamlar: “politik bir eylem sahnesi olarak hizmet edebilen kamu alanı yurttaş olarak hepimizin ortak olduğu (yapay) dünya olarak hem eşitliği hem de bireyselliği mümkün kılan bir ara durumdur” (Villa, 1996,s.262). Özbek buna sosyal ifadesini genişleterek şöyle vurgu yapmaktadır: “Kamusalılık sadece eleştirel akıl yürütme, bilgi, norm, kural ve prosedür içeren toplumsal düzenlemelerin ürünü değildir. Aynı zamanda ortak duygusal algılama, ifade, duygu, beğeni, boyun eğiş, itiraz, isyan, çalışma, anlaşma, yenilgi, tanıma, dayanışma, hatırlama, öğrenme süreçlerini içeren iletişim biçimlerine dayanır” (Özbek, 2004,s.445).

Farklı düşünürlerin ortak kanaatine göre kamusal alan, bireylerin yaşamlarını sürdürdüğü ortak alanlardır. Bu alanlar, ortak bir şekilde bireylerin kullanımlarına en elverişli hale getirilmelidir.

3.2. Halka Hizmet Eden Kamusal Mekânlar

Halkı bir araya getiren açık kamusal alanlar, sosyal ilişkilerin oluşturduğu ve halkı yapılandırmada önemli bir rol üstlenmiştir. Birbirinden bağımsız olarak bir araya gelen halk, açık kamusal mekânları olan, kent meydanları, pazaryerleri, kaldırımlar ve gezinti alanları gibi açık mekânlarda bir araya gelmişlerdir.

Meydanlar kamusal alan için ayrılmış, etrafı yapılarla ya da ağaç ve doğal engellerle çevrelenmiş kentsel açık alanlardır. Meydan olarak nitelendirilebilecek ilk kentsel alan, Antik Yunanda ortaya çıkan Agora'dır. Halkın toplandığı, her türlü meselelerin konuşulduğu, ticaretin, siyasetin ve dinsel törenlerin yürütüldüğü ve kamusal etkinliklerin devam ettirildiği açık alanlardır (Yücel, 2010,s.8).

Şekil 9. 15 Temmuz Şehitler Anıtı, Ankara <http://www.haber7.com/guncel/haber/2379627-bestepedeki-sehitler-abidesi-acildi> sayfasından erişilmiştir.

Halkı bir araya getiren açık kamusal alanlardan olan meydanlar, şehirlerin vazgeçilmez merkezleridir. Hemen hemen her şehrin, şehre mal olmuş kişiler ya da kurtuluş gününü içeren ismi ile bir meydanı bulunur. Son yaşanan 15 Temmuz darbe girişiminin ardından belediye meclislerinin almış olduğu kararla birçok kentte meydanların ismi değişmiş, 15 Temmuz Şehitler Meydanı, 15 Temmuz Milli İrade Meydanı vb. isimler almıştır. Meydanlar

o şehirde yaşayanların toplanma merkezleridir. Kimi zaman bayramlarda törenlerin yapıldığı merkez, kimi zaman eylem yapanların vazgeçilmez adresi, kimi zaman şehre gelen siyasilerin halka hitap ettikleri açık hava konferans salonu olma özelliğini taşır. Örneğin Ankara Kızılay Meydanı yeni ismi ile 15 Temmuz Milli İrade Meydanı, eylemlerin, kutlamaların, mitinglerin vazgeçilmez adresidir.

Şekil 10. Kadıköy Boğa Meydanı <http://www.cezmikakorifer.com/kadikoyun-efsanevi-simgesi-boganin-oykusu/> sayfasından erişilmiştir.

Şekil 10’ da ki görselde; İstanbul Kadıköy’de bulunan “Boğa Heykeli” de benzer örnekler arasında yer alır. Heykel yaklaşık olarak yüz elli yaşında olup, 1860’larda Paris’te Fransız heykeltıraş Isidore Bonheur tarafından yapılmıştır. Fransa Almanya sınırında bulunan Alsas-Loren bölgesi, zengin kömür yatakları ile sanayi devrimi sonrasında iki ülke arasında sık sık savaş yaşanmasına neden olmuştur. 1800’lü yıllarda Fransa ve Almanya arasında bir türlü üzerinde anlaşılabilen bu bölge, yıllar boyunca Fransa ve Almanya arasında sürekli el değiştirmiştir. Meşhur boğa heykeli de, 1860’larda bu bölgede Fransızların Almanları yendiği savaşı tasvir etmek amacıyla, kızgınlığı ve iriliğiyle Fransızların gücünü anlatmak için yaptırılmıştır. 1870 Sedan Muharebesi’yle, Alman General Bismarck tarafından Alsas-Loren geri alınınca, “Fransızların gücü” de bu şekilde Almanya’nın eline geçmiş ancak heykelin Almanya’daki hayatı çok sürmemiştir. Hem I.Dünya Savaşı’ ndaki Osmanlı Almanya ittifakı hem de Alman İmparatoru II. Wilhelm’ in dostluğundan dolayı boğa, 1917’ de İttihat ve Terakki Cemiyeti’ne hediye edilmiş, cemiyet de aynı şekilde boğa heykelini Enver Paşa’ ya hediye etmiş, böylece Türkiye’ ye gelen heykel, ilk etapta Beylerbeyi Sarayı’ nın bahçesine, ardından da Yıldız sarayı Şale Köşkü’ nün büyük serası önüne

yerleştirilmiştir. I. dünya Savaşı' nın sonlarına doğru Enver Paşa' nın yurt dışına gitmesinin ardından, Boğa' nın Yıldız Şale Köşkü'nden sonra ilk görüldüğü yer, Enver paşa ve Naciye Sultanın sahip oldukları “Bilezikçi Çiftliği” olmuştur. Çiftlikte unutulmuş, adeta kaderine terk edilen “gücün simgesi” boğa, çok değil, sadece 50 yıl kadar sonra hatırlanıp yeni yapılan Hilton Otel'i'nin bahçesine taşınmış ardından Lutfi Kırdar kongre ve sergi Sarayı'nın önünde bekleyen boğa, bir söylentiye göre, daha sonra da bir müddet Taksim Gezi Parkı'na götürülmüştür. 1970' li yılların başında, İstanbul' un Anadolu Yakasına olan seyahati başlamış, kaderinde oradan oraya savrulmak olan Boğa' nın Kadıköy' deki ilk durağı ise tarihi Şehremaneti binasının önü olmuş (bugünkü Kadıköy tarih, edebiyat ve sanat kütüphanesi) yaklaşık yirmi yıl bu mekânda kalan boğa, en sonunda 1987 yılında bugünkü yerine yani Altıyol' a taşınmıştır. Bir başka düşünce ise; “dövüşen boğa” heykelinin, avcılığa ve hayvan heykellerine özel bir tutkusu olan sultan Abdülaziz tarafından heykeltıraş Rouillard' ın ekibine yaptırılan 24 hayvan heykelinden biri olduğudur. Kadıköylüler 'in, büyük bir aşkla sahiplendiği Boğa'ya, soğuk geçen kış aylarında üşümesin diye elleriyle diktikleri hırka, çorap ve bereleri giydirdikleri görülür. Bazen fanatik futbol severlerin sahiplendiği Boğa, zaman zaman sarı-kırmızı yada sarı-lacivert renklerle süslenir. Görüldüğü gibi farklı düşüncelerle yapılan “Boğa Heykeli” yapıldığı düşüncelerin dışında meydanının estetik bir simgesi haline gelmiş ve halk tarafından sahiplenilmiş, benimsenmiş ve halk tarafından farklı anlamalar yüklenerek, meydanın vazgeçilmez bir parçası olmuştur.

Diğer taraftan bakıldığında zaman, halkın bir araya geldiği bu kamusal alanlar şehirler için olmazsa olmaz niteliğindeki alanlardır. Pazar yerleri de kamusal alana örnektir.

Pazar; basit bir ifadeyle her türlü mal ve hizmetin alınıp satıldığı ya da takas yoluyla el değiştirdiği yer olarak tanımlanabilir. Semt pazarları, borsalar, fuar, sergi ve panayırılar, farklı ülkeler ile kişi ya da kuruluşlar arasındaki değiş-tokuş faaliyetine konu olan alanlar da pazarı oluşturur.

Şekil 11. Paşabayır Mahallesinde Kapalı Pazar Yeri, Bandırma [http://bandirma.bel.tr/haber/haberler/persembe-ve-cuma-pazarlari-kapali-pazar-yeri-ve-yasam-alaninda-kurulacak sayfasından erişilmiştir](http://bandirma.bel.tr/haber/haberler/persembe-ve-cuma-pazarlari-kapali-pazar-yeri-ve-yasam-alaninda-kurulacak-sayfasindan-erisilmistir).

Kaldırımlar, yol kenarına taş, beton, suni yüzey, asfalt, çakıl, gibi maddelerle döşenmiş yollara denir. Hem yolun kenarına hem de yolun ortasında bulunur. Taşıt trafiğinin yoğun olduğu yollarda yayaların karşıdan karşıya daha kolay geçmesi için yolun ortasına düzenlenmiş kaldırımlara refüj denir. Yol kenarına taşlarla ya da suni yüzey veya asfalt, beton, çakıl gibi maddelerle döşenmiş yollardır.

Gezinti alanları da diğer örnekler arasında yer alır. Bu alanlar, insanların bir araya geldikleri, hafta sonlarını ya da tatil günlerini değerlendirdikleri yerlerdir. Bu açık kamusal alanlar parklar, hayvanat bahçeleri, doğal parklar, piknik alanları vb. yerlerdir (Yücel, 2010,s.9). Yolun üst tarafında efsanesi yıllardan beri süregelen Ferhat ve şirin heykelinin bulunduğu şehzadeler gezi yolu bu örnekler arasında yer almaktadır.

Şekil 12. Şehzadeler Gezi Yolu, Amasya [http://www.rotasenin.com/amasya-gezi-rehberi sayfasından erişilmiştir](http://www.rotasenin.com/amasya-gezi-rehberi-sayfasindan-erisilmistir).

Şekil 12’ deki görselde örneğin; şehzadeler şehri olarak nitelendirilen Amasya, çok sayıda şehzadenin eğitimlerini alıp tamamladıkları bir şehirdir. Eğitimlerini başarılı şekilde tamamlayan şehzadeler Yıldırım Beyazıt, Çelebi Mehmet, II. Murat, Fatih Sultan Mehmet, II. Beyazıt, III. Murat bu şehirde staj görmüşlerdir. Amasya Belediyesi de, tarihe sahip çıkmak ve turizmi hareketlendirmek için olsa gerek, bu şehzadelerin büstlerini Yeşilırmak kenarında yer alan bir gezi yoluna yerleştirmiştir. Eskiden Promenant Gezi Alanı olarak bilinen bu yol, bugün Şehzade Yolu olarak isimlendirilmektedir. Büstler, şehrin tarihini simgelemesi açısından önemlidir ve ayrıca şehzade yolu ile de tarihle bütünleştirilerek kentin odak notlarından birisi haline getirmiştir. Kamusal alanların tarihsel sürecine bakıldığında bazı durumlara bağlı olarak varlık gösterdikleri görülmektedir. Tarihsel açıdan ve literatür kaynaklar, kamusal alanın ortaya çıktığı bir kentsel yapının ilk olarak Yunan kentleri “polis”lerden oluştuğunu görebilmekteyiz. Daha sonra geç Yunan döneminde kamusal alanı oluşturan “agora” lar kamusal alan fonksiyonunu geliştirdiği alanlardır. Antik kentin odağını oluşturan Agora hem çarşı ve pazar yeri hem de toplantı ve gezinti alanıydı (Kurt, 2007,s.15).

Eski Yunan kentlerinde ne kent kültürü ne de Agora planlanmış nitelikte değildi. Agorayı oluşturan yapı ve kentsel öğeler yüzyıllar içinde rastlantıların yönlendirdiği bir düzen içinde konumlanmıştır. Gelişen Agoralarda mekân, insan ölçülerine göre indirilmiş ve toplumsal baği arttırmak için heykeller yapılmıştır. Bu heykeller önemli kişi ve kahramanların heykelleridir. O dönemde yapılması istenilen heykellerin dini, siyasi ve sosyal işlevleri bulunmaktadır. Kutsal mekânda ve Agora’da bulunan heykeller kült, adak veya onursal amaçlıydı. Agoranın geometrik bir düzene dönüşmesi koloni kentleri denen yeni kurulmuş kentlerde ve özellikle Helenistik dönemde gerçekleşmiştir. Antikçağ Roma kentlerinde Agora’nın yerini Forum’lar almıştır. Forumlar aynı zamanda agoradan daha farklıdır. Kentlerin merkezi yerinde bulunan pazar yeri resmi ve dinsel yapılar yer almaktadır. Forumlar müzakere alanı olmaktan çıkmış kentler içine eğlence alanına dönüşmüştür. Forumlar tapınaklarla çevrili sirk, amfi, tiyatro ve odeonlara bağlayan gösterişli mekânlar haline gelirken kamusal alanın demokratik gücü kaybolmuştur (Gökgür, 2008,s.25).

Tarihten günümüze kentsel yaşamın en yaygın kullanım alanı kentsel açık mekânlardır. Kent meydanı, kentli tarafından özel günlerde sosyal, kültürel, siyasi ve ticari amaçlar için kullanılan, kısaca kentsel yaşamın geçtiği önemli bir kamusal mekândır. Kent meydanları, tarih boyunca kentlerimizin kimliğini ve kişiliğini ortaya koyan önemli bir kentsel yaşam

odağı iken günümüzde taşıt meydanları veya otopark olarak kullanılarak özgün değerlerini yitirmişlerdir.

3.3. Kamusal Alan ve Özel Alanın Ayrımı

Kamusal alan tartışmaları modern dönemde özellikle sivil toplum ve kişilerin devletle olan ilişkilerinde ve bireylerin yaşam alanının sınırlama tartışmalarında büyük bir tartışma alanı olarak ilgi görmeye başlamıştır. Bu tartışmayı ve dönemsellendirmeyi ele almak için öncelikli olarak “kamusal”, “kamu”, “özel”, “kamuoyu” gibi kavramların ayırt edici özelliklerinden bahsetmek gerekmektedir. Kamusal, kapalı topluluklardan farklı olarak herkese açık (Habermas,2002,s.58) anlamında kullanılmaktadır. Duruma göre, kimi kez devlet organları kimi kez de halkın iletişimine hizmet eden basın gibi medya unsurları “kamusal organlar” arasında sayılmaktadır (Habermas,2002,s.59).

Kamusal alanı ele alırken kamusal alanın tanımı özel alanla olan karşılığı ile değerlendirilebilir. Bu değerlendirme bize bir taraftan kamusal alanın toplumsal anlamını ve değerini daha iyi anlayacak fırsatı vermekte, diğer yandan kamusal-özel bağlamının kuruluş biçiminin toplumun yaşamsal niteliği açısından belirleyiciliğini ortaya koymaktadır. Öncelikle Sennet’ in kamusal-özel alanın biçimlenişine tarihsel bakışına değinmekte fayda vardır. Sennet, kamusal alanın günlük yaşam pratikleri içindeki sosyo-psikolojik anlamın ve bunun şehir kültürüne ve mekânına olan etkilerine değinmiştir. Böylece özel-kamusal ayrışmasının dramatik toplumsal ifadesinin 18. yüzyıl içerisindeki gelişimi içinde ele almaktadır. “Kamusal” olanın kimleri içerdiği ve kamuya çıkıldığında çıkılan yerin neresi olduğu, 18. yüzyıl başlarında hem Londra’da hem de Paris’te öne çıkmaya başladı. Bu arada kamu sözcüğü modern anlamını kazanmış ve dolayısıyla artık yalnızca aile ve yakın arkadaş kesimlerinden farklı konumu olan bir toplumsal yaşam bölgesi değil, görece çok çeşitli insanları içine alan, tanıdıkların ve yabancıların olduğu kamusal alan anlamına gelmeye başlamıştır. Örneğin; Paris, kent olgusunda oluşturulan meydanıyla oldukça önemlidir. Çünkü meydanlar aynı zamanda ünlü Fransız devriminin patlak verdiği, halkın toplanarak isteklerini dile getirdiği bir yer olarak da tarihte yerini almıştır.

Şekil 13. Şanzelize Caddesi, Fransa-Paris <http://gezipgordum.com/paris-gezilecek-yerler/sayfasından> erişilmiştir)

Örnek verecek olursak, şekil 13’ deki görselde Paris’ in en ünlü ve lüks caddesi Şanzelize, XIV. Louis’inin bahçıvanı Andre Le Notre tarafından Tuileries Bahçesi’nin manzarasını genişletmek için 1667 yılında yaptırılmış olup; uzun yıllardır Tour de France’ ın bitiş noktası olarak kullanılan Şanzelize Caddesi ününü üzerinde bulunan lüks giyim mağazalarına, kafelere, restoranlara ve Zafer Takı’ na borçludur. Yıl boyunca pek çok önemli kutlamaya ve anma törenine sahne olan caddenin batısına doğru ilerlediğinizde karşınıza çıkacak Charles de Gaulle Meydanı üzerindeki Zafer Takı’ nın inşa süreci, 1806’da Napolyon Bonapart tarafından başlatılmış ve Louis Philippe’ in ülkeyi yönettiği 1836 yılında tamamlanmıştır. Üst kısmındaki seyir bölümünden Şanzelize’ yi tüm görkemiyle izleyebileceğiniz kapının altında, I. Dünya Savaşı’nda ölenlerin anısına inşa edilen Meçhul Asker Mezarı bulunmaktadır.

BÖLÜM 4

KAMUSAL ALAN VE MEKÂN

4.1. Mekân Kavramının Tanımı

Mekân, tarih boyunca üzerinde düşünülen farklı biçimlerle yorumlanan ihtiyaca veya seçime göre şekillendirilen bir kavramdır. Mekân, insanın insan ilişkilerinin ve bu ilişkilerin gerektirdiği sosyal alanların yer aldığı sınırları kapsadığı örgütlemenin yapı ve karakterine göre belirlenen bir boşluktur.

Mekân sözlük anlamı olarak; “insanı çevreden belli bir ölçüde ayıran ve içinde eylemlerini sürdürmesine elverişli olan boşluk, boşun” şeklinde tanımlamaktadır (Hasol, 1998).

Diğer bir tanım ise “Uzayın sınırlanmış parçası, aynı zamanda da mimari ürünü var eden temel koşuldur”(Sözen, 2007).

Mekân kavramı iç mekân ve dış mekân olarak ikiye ayrılmaktadır. Mekân sınıflandırılmasının yapısında mekânın fiziksel özellikleri önemlidir. Mekânı oluşturan öğeler fiziksel, görsel boyutlarda ele alınır.

Şekil 14. Kahramanlar Meydanı, Budapeşte <http://yoldaolmak.com/kahramanlar-meydani-budapeste.html> sayfasından erişilmiştir.

Şekil 14 bir dış mekân örneğidir. “Algı psikolojisinde olduğu gibi mekânın algılanmasında bu iki süreçten bahsedilir. Mekânın algılanması sırasında, duyumsal süreç mekânla ilk kez karşılaştığımızda veya kısa süreli mekânsal deneyimler sırasında gerçekleşir. İkinci süreci olan zihinsel süreç ise; kişinin mekâna dair hatırladığı kalan bilgilerle sürekli olarak mekânı tekrar tekrar yaşamasını içerir. Başka bir ifade ile geçmiş mekân deneyimlerinin hatırlanmasına yöneliktir. Daha uzun süreli bir mekânsal deneyim gerektirir. Mekân kişi tarafından öncelikle duyumsal olarak algılanır, daha sonra kişinin mekân içerisinde geçirdiği süreye bağlı olarak mekânı zihinsel olarak algılar” (Yücedal,2009,s.5).

Mekân özne ile etkileşim içindedir. Birey mekânları, yaşanmışlıkları ile ilişkilendirir. Mekânlarda bulunan sanat eserlerinin bireyler üzerindeki etkisi insanları birbirine daha çok kaynaştırır. Mekânda bulunan sanat eserini birey nasıl paylaşıyorsa, hangi duyguyu, anlamı çoğaltıyorsa bununla ilgili ortaklaşa bir bağ oluşur. Mekânları yer ve zaman boyutlarından bağımsız düşünemeyiz. Mekânlar kimliklerin belirlenmesine hizmet ederler.

4.1.1. Kentte Mekân

“Kent, zaman, mekân ve olaylarla insanlar tarafından inşa edilmiş, belirlenmiş yerel bir çerçevede, o çevrenin tarihsel ve coğrafik konumuna uyum sağlayan üretim, tüketim, yönetim, iletişim ve toplumsal hareketlerle şekillenen fiziki bir oluşumdur” (Duymaz, 2012,s.3).

Kent, bireylerin bedenleri için bir toplanma yeri değil; aynı zamanda onların yaşam biçimlerinin bir yansımasıdır. Kent bireyleri ile var olmaktadır. Böyle bir yansımada mekânın önemi devreye girmektedir. Kentte mekândan bahsederek eğer; genel kullanım alanları, yapısal mekânlar ve kentsel açık alanlar olarak görölmektedir.

Şekil 15. Kent Meydanı, Tokyo/Shinjuku <http://www.arkitera.com/haber/23123/100-colors-emmanuelle-moureaux> sayfasından erişilmiştir.

Bir kenti oluşturan bütün öğeler, kentsel ve mekânsal dokuyu oluşturmaktadır. Mekânın bir içi ve bir de dışı vardır. İç mekân; insanın içinde farklı gereksinimlerini karşıladığı ve mahremiyet alanının olduğu yerdir. Dış mekân; yapılar dışında kalan, yapı dış duvarları, yeşil alan ya da başka elemanlarla sınırlandırılmış olan açık mekânlardır. Mekânın olmazsa olmazları ışık, ses, eşya, form, renk gibi unsurlardır. Mekânı tamamlayan öğeler de mekânın fiziki yapısını oluşturmaktadır. Kent içinde mekânın, insanın önemi büyüktür. Aynı zaman da bir kentte mekânı anlamlı kılan o kentin tarihsel ve kültürel değerleridir. Bir kentin tarihsel dokusu ve kültürü, o kentin tarihi yapıları, mimari özellikleri, halkın geleneksel giyimi, kent kültürü hakkında bize bilgi verir.

Şekil 16. Opera Binası, Fransa - Paris <http://gezipgordum.com/paris-gezilecek-yerler/sayfasından> erişilmiştir.

Örneğin, şekil 16’ da ki görselde; Fransa’ nın Paris şehrinde bulunan opera binası, hem mimari açıdan hem de sanatsal ve kültürel aktiviteye ev sahipliği yapması açısından çok değerli bir örnektir. Ağırlıklı olarak opera ve bale performanslarının sergilendiği yapıda faaliyet gösteren Paris Ulusal Operası, XIV. Louis’ nin emriyle 1669 yılında kurulmuş olup; binada biri çağdaş, diğeri klasik mimariye sahip iki ana salon bulunur. Oldukça şık bir mimariye sahip çağdaş Opera Bastille, 2.700 koltuk kapasiteli ve 1989’da hizmete girmiştir. İhtişamlı iç dekorasyonu ile bir mücevheri andıran 1970 koltuklu Palais Garnier ise 1875’de açılmıştır. Ayrıca Opera Bastille’ in hemen altında 500 koltuk kapasiteli bir amfiteyatro bulunur. Sanatseverler kadar mimariye düşkün gezginler tarafından da Paris’ te gezilecek yerler listesine alınacak bir mekân varsa, orası kesinlikle Paris Opera Binası’ dır.

“Kentsel mekânlar, toplumların yapısı ve sanat anlayışına göre farklılık göstermektedir. Bu farklılıkları doğuran yine toplumun sosyal yaşamı, kültürü, ekonomik yapısı, teknolojisi, politik yapısı ve sanat anlayışının fiziki mekâna yansımalarıdır” (Uçkaç,2006,s.31).

Kentsel mekânlar, kamusal mesajların ve fikirlerin paylaşıldığı, insanın insanla etkileşim içinde olduğu yerlerdir. Kentsel mekânların yok olması o kentte yaşayan insanların birbirinden uzaklaşmalarına ve insani ilişkilerin kaybolmasına sebep olmaktadır.

Şekil 17. Navona Meydanı, Roma <http://gezipgordum.com/roma-gezilecek-yerler/sayfasından> erişilmiştir.

Şekil 17’ deki görselde görülen Navona Meydanı; hareketli yapısıyla Roma kent yaşamını ve dokusunu gözlemlemek isteyenlere cazip fırsatlar sunar. Navona Meydanı, Papa X. Innocent’ in isteği doğrultusunda M.S. 1. yüzyılda, İmparator Domitian tarafından yaptırılan bir stadyumun yerine inşa edilmiştir. Tasarım açısından yerini aldığı stadyumu andıran alan çevresindeki kafeler, soluklanmak ve performanslarını sergileyen sokak göstericilerini izlemek için oldukça önemlidir. İçlerinde Bernini’ nin tasarladığı Dört Nehir’in de bulunduğu 3 çeşme ile süslenmiş Barok stilli meydanın hemen arkasında Sant Agnese in Agone, yakınında ise Roma’nın en ünlü dini yapılarından birisi sayılan San Luigi dei Francesi yer alıyor.

Günümüzde kişi, yaşadığı toplumun duyarlılıklarını hem birey, hem topluluk olarak zamanın ve çevrenin koşulları doğrultusunda kentsel mekânların değerlerini koruyabilmelidir.

4.1.2. Kamusal Alan ve Mekân

Mekân, tarih boyunca üzerinde düşünülen farklı biçimlerle yorumlanan ihtiyaca veya seçime göre şekillendirilen bir kavramdır. Mekân, insanın insan ilişkilerinin ve bu ilişkilerin gerektirdiği sosyal alanların yer aldığı sınırları kapsadığı örgütlemenin yapı ve karakterine göre belirlenen bir boşluktur. Kamusal alan kavramı, birbirini tamamlayan iki anlam boyutu içerir. Birincisi modern kamu hukukuyla tanımlanmış fiziksel mekândır. Resmi daireler, okullar, hastaneler, yollar, meydanlar, parklar gibi halkın ortak kullanımına açık her türlü

kent mekânı kamusalıdır. Teknolojinin gelişmesiyle internet de kamusal alana dâhil olmuştur. Aslında bir anlamda kamusal alan kavramı özel alan kavramına dayanır, onunla sınırlıdır. İkincisi ise bir ideali belirtir. Ortak, aleni, açık olan anlamına gelir. Çoğulculuk niteliği barındırır. Kamusal alan ve mekân denildiği zaman kentlerde mevcut tarihi, kültürel ikonlaşmış yapıların ön plana çıkartılması ya da kentin kimliğini ortaya koyacak ikonik yapıların inşa edilmesi kent kimliğini oluşturmada önemlidir. Kamusal alanda mekân kendi içinde birkaç farklı şekilde yer almaktadır. Kültürel mekânlar, sosyal ve halka açık mekânlar, tören mekânları, dini mekânlar olmak üzere birkaç bölüme ayrılırlar. Örneğin; İstanbul, Roma, Paris gibi tarihsel yapı stoğu bakımından zengin kentlerin tarihsel kimlikleri ön plana çıkarılmaktadır. Bunlar özeldir ve kimi zaman kültürlerin kendilerine özgü etkinlikleri yapmaları için yaratılmış benzersiz alanlardır. Örneğin, Vietnam'daki çayhaneler ve Türkiye'deki kahvehanelerdir. Bu mekânlara çayhane ya da kahvehane demek yanıltıcıdır, çünkü çay veya kahve satmaktan çok daha fazlasını yapmaktadırlar. Bu mekânlar insanların tanışmak, konuşmak, arkadaşlık kurmak, iş bağlantısı kurmak ve iş yapmak için toplandıkları yerlerdir. Bir diğer örnek ise İran'daki mezarlıklardır. İran' daki mezarlıklar yalnızca ölümler için değil, aynı zamanda ailelerin piknik ve aile sohbetleri yaptıkları, yaşamın ötesine taşınan yerlerdir. Sanki ölümler de bu konuşmaları dinlemek için bu toplantılara dâhil olmaktadır. Bazı yerlerde, pazarlar kültür alanlarına dönüşmektedir. Örneğin, İstanbul'daki Kapalıçarşı'da dükkân sahipleri müşterilerine bir şey alsınlar ya da almasınlar çay ikram etmektedirler. Bunlar müşterinin satın aldığı ürünle hemen uzaklaşmasından daha anlamlı bir alışveriş anlayışını yaşatma çabalarıdır. Bu kültür mekânları kültürden kültüre değişmekte ve o kültüre özgü özellikler taşımaktadır. Avrupa'daki meydanların amacı şehir sakinlerinin kişisel meselelerden çok topluluğu ilgilendiren konular hakkında konuşabilecekleri yerlerdir. Örneğin, Hollanda'nın Delft şehrinde belediye binası ve kilisenin önündeki meydanın etrafında mağazalar bulunmakta ve burası insanların yemek yemeğe, tanışmaya ve konuşmaya gittikleri mekânlar arasında yer almaktadır. Geniş meydan, mağazalar, restoranlar, yakındaki kanallar, katedral ve belediye binası bu meydanın sosyal ortamını oluşturmaktadır. Topluluk mekânları toplulukların kendi proje ve etkinlikleri için kullandıkları alanlardır. Topluluk etkinlikleri, topluluk için anlam içeren özel etkinlikler olabilir. Bunlar, yerel ve o topluluğa has ya da ABD'deki Gaziler Günü ya da Anma Günü gibi diğerleriyle ortak olabilirler. Bunlarda geçit törenleri, tiyatro oyunları, yarışmalar, konserler ve havai fişek gösterileri yer alabilir. Topluluk etkinliklerine uygun mekânlar verilmediğinde ve topluluk üyeleri bir araya gelmek istediklerinde, çoğu

zaman boş arsalar ve çıkmaz sokaklar gibi atıl mekânları ve hatta günlük kullanıma açık sokakları kullanmaktadırlar. Örneğin Kaliforniya'nın Irvine şehrinde, mangal partileri ve toplantılar için çıkmaz sokaklar kullanılmaktadır. Hindistan'da resmi Cumhuriyet Günü resmî geçidi için parlamento binalarının önündeki mekânları kullanmaktadırlar. Little Saigon' da Vietnamlı göçmenler Tet (yılbaşı) kutlamaları için mahalledeki açık meydanlar ve bahçelerdeki alanları kullanırlar. Resmî ve kalıcı bir mekânları olmadığından, City of Westminster veya Garden Grove gibi başka şehirlerden ödünç alır ya da kiralarlar. Birçok kültürün özel olarak tahsis edilmiş mekânlara ihtiyaç duydukları tören ve kutlamaları vardır. Her ne kadar bu mekânlar her hafta kullanılsa bile, sakinlerin keyif aldıkları önemli alanları oluştururlar. Tören mekânları daha çok resmîdir ve tüm etkinliklerle, bunlarla bağlantılı görkemli gösterilere imkân tanıyacak kadar iyi olmalıdırlar. Eğlence mekânları arasında sanata uygun mekânlar bulunmaktadır. Bu mekânlar; kültür ve sanat merkezleri, müzeler ve son zamanlarda kentlerde çok sık rastlanılan kadınlar lokalleridir. Bahsedilen mekânlar, sanatçıların müzik yaptığı, eser sergilediği, performansları ifade biçimlerini ortaya koydukları mekânlardır. Bunların dışında kentlerde dinlenme mekânları parklar, bahçeler, göller gibi insanların kolayca ulaşabilecekleri mekânlar mevcuttur. Şehirlerde yaşayan insanlar rahatlamak ve yeniden enerji toplamak için rehabilitasyon merkezlerine ihtiyaç duyarlar. Birde son olarak destekleyici mekânlar dediğimiz mekânlar bulunmaktadır. Bu mekânların yapım sebebi özellikle son yıllarda kadınlar, çocuklar, engelli kişiler, etnik gruplar, yaşlılar için kurulmuş kamusal mekânlar mevcuttur.

4.1.3.Birey ve Kamusal Alan

Canlı belirli bir çevre içinde doğar, büyür, yaşar ve ölür. Yaşamları boyunca da varlıklarını sürdürebilmeleri için çevreyle birey olarak uyum sağlamak zorundadır. Kişinin doğduktan sonra almış olduğu aile ve okul eğitimi doğrultusunda oluşturduğu karakteri onun birey olmasını belirler. Birey kendi özelliklerine en uygun düşünce ve davranış biçimine girerek toplumsal alanda yaşamasını öğrenir.

“Kamusal alan, sosyal ve politik sorunların çözümü amacıyla kişiler arasında değerler ve ölçütler üzerinde anlaşmaya varılma imkânının bulunduğu yaşam alanıdır” (İletişim Sözlüğü, 2004)

Kamusal alan, insanların sınırlama ve zorlama olmaksızın uyum içinde bir araya geldikleri, birlikte hareket ettikleri, kişilerin kendilerini ifade edebildikleri alanlardır. Kamusal alanlar,

sanat, kültür ve politik organizasyonların sergilendiği, çeşitli eylem ve dışavurumların yapıldığı ve bunların sonucunda kente kazandırılan önemli alanlardır. Kamusal alan, herkese göre açık bir kavramdır. Kamusal alan dendiği zaman devletin hâkim bulunduğu alan işaret ediliyormuş gibi algılanır. Oysaki kamusal alanda sosyal kesimler, dini simgeleyen ya da simgelemeyen çalışmalar ve siyasi aktörlerde bulunmaktadır. Bütün bunların yanında devlet yapısını yansıtan kamusal alanlarda bulunmaktadır. Dolayısıyla devlet kamusal alandaki aktörlerden bir tanesidir.

Şekil 18. Kol Saati, Ankara <http://kronos25.news/tr/mansur-yavas-gokcekin-kol-saatini-kaldirdi> sayfasından erişilmiştir.

Örneğin, şekil 18’ deki görselde; Ankara iline 2014 yılında TBMM Kavşağına yaptırılan, üzerine birçok yorum yüklenen kol saati heykeli, 2019 yılında vinç yardımıyla kaldırılmıştır. Anıtın yerine Atatürk’ün Başkent’e gelişini simgeleyen bir proje yapılması için çalışmalara başlandığı gözlemlenmiştir.

Kentte anlam ve bütünlük sağlayan, kentin okunabilirliğinde ve imgeleminde önemli bir yere sahip olan bu öğelere yapılacak plastik müdahaleler, bu öğeleri bir sanat ürünü olarak değerlendirmenin yanında, kent bütününe de bir sanat yaratması olarak ele alınmasını sağlayacaktır. Sanatın özgünlüğünden yararlanılarak oluşturulan kent dokusu, kentli bireyi yaşadığı mekâna adapte etmekte ve bugünün çevresine yabancılaşan bireyini aktif kılmaktadır. Sanatı yaşadığı mekânın tüm dokularında hisseden birey kendi kimliğini ve ait olduğu mekânın kimliğini daha kolay algılayabilir duruma gelmektedir (Öztürk, 2007,s.47).

Şekil 19. Ayasofya Camii, İstanbul <http://gazetemanifesto.com/2018/anayasa-mahkemesinden-ayasofyada-namaz-karari-211463/> sayfasından erişilmiştir.

Görüldüğü üzere kamusal alanı dar bir alana sığdıramayız. Kamusal alanda birey toplumla içi içedir. Bireylerin kamusal alanla ilişkisi özgür düşünce sistemini, temel hak özgürlüklerini savunmalarıyla bağdaştırılır. Kişi kamusal alanda iletişim sayesinde duygu ve düşünceleri ifade eder. Bu sayede hem birey hem de kamusal alan değer kazanır. Şekil 19’ da ki görselde; Ayasofya Camii bahsedilen durum için kamusal alan içinde yer alan güzel örneklerden biridir.

Bugün aile, kamusal yapının bir parçasıdır. Birincisi aile bireyleri, kamusal alana aile bireyi olarak değil, hakları ve özgürlükleri belirlenmiş bir yurttaş olarak katılmaktadır. Aile artık kimliğin bağlı olduğu bir kaynak olmaktan çıkmıştır. İkinci olarak aile, hem kamusal alanın hem de piyasanın önemli bir parçası haline gelmiştir. Bir birim olarak aile hem tüketici hem de üretici olarak piyasada yer almaktadır. Üçüncü olarak aile, siyasal toplumun da bir parçasıdır. Aile çeşitli yönleriyle hukuksal düzenlemelerin bir parçası haline gelmiştir: artık nişanlılıktan evliliğe, çocuk haklarından kadın haklarına çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır. Dördüncüsü ve sonuncusu televizyon, internet, telefon vb. iletişim araçları aileyi hem eğlence dünyasıyla, hem de toplumsal ilişki ağlarıyla iç içe geçirmiştir (Çaha,2003,s.81).

Genel olarak kamusal alan, özel alan kavramlaştırmaları birbirlerine karşıtlık içinde tanımlanır. İki alan farklı kurallara sahip olsa da Habermas, burjuva kamusalının çöküşünü özel alanın konularının kamusala çıkarılması, iki alanın birbirinin içine geçmesi olarak değerlendirir. Fakat şunu da belirtmek gerekir ki Habermas, kamusal alanın çıkışını,

özel alanın güçlenmesi ve sonrasında bireylerin kamusal çıkmasına, yani özel alana dayandırır.

4.1.4. Toplum ve Kamusal Alan

Toplum aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ve ihtiyaçlarını sağlamak için dayanışma içinde bulunan insanların tümüdür. Türk Dil Kurumu (TDK) genel Türkçe sözlükte toplum: “Aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ve temel çıkarlarını sağlamak için iş birliği yapan insanların tümü, cemiyet” olarak tanımlanmıştır.

Felsefe terimleri sözlüğünde ise “Bilinçli bireylerden ve özellikle aralarında örgütlenme bağları ve karşılıklı görevler bulunan kişilerden kurulu topluluk” olarak tanımlanmaktadır.

Toplumbilim terimleri sözlüğünde ise toplum; “yaşamlarını sürdürmek, birçok temel çıkarlarını gerçekleştirmek için işbirliği yapan, aynı toprak parçası üzerinde birlikte yaşayan ve ortak bir ekini olan insan kümesi” olarak tanımlanmıştır.

Toplum kavramı, kişilerin yaşamsal değişimleri gibi zamanla değişmekte ve farklılaşmaktadır. Toplumun yaşamını sürdürdüğü sürece bu değişimler de devam etmektedir. Toplum, yaşamın her alanında din, dil, hukuk, üretim, tüketim gibi alanlar da kamusal alanı kullanmakta ve kullanılabilirliğini sürdürmektedir. Çünkü Kamusal alan, toplumun ortak iletişim içinde bulunduğu alanlardır. Özelin dışındaki genel alanlardır. “Kamusal alan toplumsal yaşantımız içinde fikirlerin, ifadelerin ve tecrübelerin üretildiği, açığa çıktığı, paylaşıldığı, dolanıp yayıldığı ve müzakere edildiği toplumsal alanları (kamusal mekânlar); bu süreçte çıkan anlam muhtevasını (kamuoyu, kültür, tecrübe) ve bu anlam üretim sürecini oluşturan ya da bu süreç içinde oluşan kolektif gövdeleri (ulusal birimlerden, ulus altı birliklere ve giderek ulus üstü ve küresel düzleme dek uzanan kamuları) tanımlamaktadır” (Özbek, 2004,s.24).

Kamusal alan için eylemin olduğu yerler, belediyeler, eğitim kurumları, alışveriş merkezleri, parklar, sokaklar, hastaneler, meydanlar vb. diyebiliriz. Bazı kamusal alanlar toplumun yaşamında gerekli olan eğitim sağlık, sanayi, hukuk vb. konularda fayda sağlarken bazı kamusal alanlar ise toplumdan fayda sağlar hale gelmiştir.

Şekil 20. Natavega, Ankara (Kişisel Erişim, Nuray Aslan)

Örneğin; alışveriş merkezlerinde yemek, giyim, spor kompleksleri, çocuklar için oyun parkurları fazlasıyla bulunmaktadır. Bunların maddi kazanç amaçlı olduğu gözlemlenirken tüketim çağının da yaşamımızın olmazsa olmazları haline gelmiş olduğunu görülmektedir. Kamusal alanlar; form, renk ve doku gibi mekânı görsel olarak algılatan unsurlar, insanlar üzerinde duygusal etkiler oluşturarak cezbedici hale gelmiş ve artık toplumla iç içe geçmiş durumdadır. Şekil 20’ deki görsel bahsedilen konuya verilen örnekler arasında yer almaktadır.

Toplumun kültürünü, kimliğini oluşturmasında kamusal alan kavramının önemi yadsınamaz. Bir kültürün devam etmesi topluma bağlı olduğundan kamusal alanı oluşturan şey, toplumun ilgisidir. Çünkü kamusal alan topluma, herkese, yoruma açık alanlardır. Fakat kamuya açık alanlar, (park, bahçe vb.)ne kadar çoğaltılırsa toplum ve birey kapalı mekâna olan ilgisi azalacaktır. Çünkü burada yapılacak aktiviteler insanları daha çok bir araya getirecek, sosyalleştirecektir. Bireyin sosyal, fiziksel, öznel ihtiyaçlarını karşılayan kamusal alan toplum yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Kamusal alanların her daim canlı, renkli ve işlevsel olması gerekmektedir. Toplum ve kamusal alan bir bütün olmuş durumdadır. Toplum ve kamusal alan olarak baktığımız zaman şehrin kimlik oluşumunda toplumun eğitimsel ve sosyal yönden yetiştirilmesinde eğlence ve ihtiyaçları karşılaması ve çevresel gelişim bakımında önemlidir. Toplumla kamusal alan birbirleri ile karşılıklı ilişki içindedir. Kamusal alanlar kentin dokusu ve estetik değerlerin, sanatsal ifade biçimlerinin yansımasıdır.

BÖLÜM 5

KAMUSAL ALANDA SANAT VE SERAMİK

Kamusal alanda sanattan bahsederken, seramik sanatı, heykel sanatı ve anıt üzerinde durulmaktadır. Sanat kolay tanımlanabilecek bir kavram değildir. Toplumsal kültürün estetik boyutunu ve bireyin varoluşsal ifadesini oluşturan bu olgu kısa tanımlarla açıklanamayacağı gibi tek bir kuram ile de ifade edilememektedir. Yaratıcılık ve ustalık sonucu ortaya çıkan üstün ve değerli eserlerdir. Kamusal sanat ise kendi içeriklerinden ziyade konumlandırıldıkları mekânın yeri dolayısıyla yapılmakta olup, kamusal sanat çeşitli sanatsal uygulama türlerini içinde barındırmaktadır. Kamusal sanat, sanat veya sanatçının özellikle açık mekânlarda yerleştirilmeleri için oluşturulmuş tasarımlardır. Kamuya açık fiziki alanlar için tasarlanan sanat çalışmasıdır. Kamusal alanlarda yer alması için tasarlanmış olan sanatın her formunu kapsayan bir terimdir. Seramikler, heykeller, çeşmeler, duvar resimleri, rölyefler, vitraylar, grafitiler, billboardlar üzerindeki çalışmalar, performanslar kamusal alanda olabilir, açık ya da kapalı alanda olabilir, ormanlar, parklar, sokaklar, hastaneler, ibadet yerleri, tren istasyonları, metrolar vb. bu çalışmaların anlamı ve işlevi; bireylerin, kurumların ve toplulukların toplumsal ve estetik değerleri üzerine kuruludur (Keser, 2005,s.183).

Kamusal alanda uygulanan sanat, ister açık mekân olsun, ister kapalı mekân olsun kamusal mekânda teşhir edilen sanattır. Birçok kamusal sanat eseri (anıtlar, heykeller, seramikler...) açık mekânda yapılmaktadır. Bu durum genellikle taş, beton, bronz, seramik gibi dayanıklılık açısından dirençli malzemeler tercih edilmektedir. Kamusal sanat eserleri, mimari ve peyzaj ile birlikte bütünleştirilmiştir. Sanatçı kentlerin belleğini, hafızasını, geçmiş-gelecek öykülerini algılanabilir bir form haline dönüştüren, bu dönüşen formu ötekine aktaran kişidir. Batı dünyasında 1960' lı yıllarda galeri ve müzelerden kamusal alana çıkan sanat; kamusal sanat tanımı altında birleşen çeşitli malzeme, teknik ve

biçimlerde ifade edilen sanat pratiğinde kendini göstermiştir.1970' li yıllarla beraber kamusal sanat, kentsel tasarımın bir parçası olmuş ve sanatçı, mekân tasarımcısı ile birlikte disiplinler arası çalışmaya başlamıştır. Kamusal sanat çalışmaları kentsel tasarım içinde farklı türlerde ortaya çıkmaktadır. Kamusal sanat çalışması bir sanat yapıtının kamusal bir mekâna yerleştirilmesidir. Kamusal sanat, geçmişten günümüze kadar yapılmış ya da yapılmakta olan pek çok sanat eserini içerir. Kamusal sanatı oluşturmada amaç, tarihi dokuyu korumak, anmak, edebileştirmek, kent kimliğini oluşturmak, kamusal alanın yönetilmesini sağlamak, kent estetiği yaratmak gibi biçimlerle anlam kazanır. Sanatın oluşumunda toplumsal çevrenin ve yapay çevrenin katkısı vardır.

Toplumsal çevre; bireylerin ve insan topluluklarının, yaşayış ve davranışlarıyla, ulusların ve kültürlerin gelişimi üzerinde rol oynayan toplumsal koşulların ve etkilerin tümü, insanın gelişmesini ve kişilik kazanmasını etkileyen, aileyi, arkadaş grubunu, okulu ve yakın çevreyi kapsayan toplumsal ortamdır.

‘Yapay çevre’ insanla doğal çevre arasında, makinelerden, karmaşık tekniklerden, bilgilerden üretilmiş ve dönüşüme uğratılmış nesnelerden oluşan bir ortamdır. Bu teknik ortam, teknolojik buluşların ve yeni enerji kaynaklarının uygulamaya koyulduğu, doğanın gereksinimlere ve amaçlara göre denetim altına alındığı bir ortam olarak görülmektedir (Akdeniz 1988,s.1).

İnsanoğlu, doğal çevreyi ve bu çevrede yer alan canlı-cansız varlıkları kullanarak yapay çevreyi ve günümüz teknolojisini teknik başarılar ise endüstri teknolojisini yaratmıştır. Fakat bu alan doğal çevre koşullarından bağımsız değildir. Aksine, deniz aşırı savaşlar ve uzay yolculukları gibi teknik başarıların, ileri teknolojinin doğal çevre ile etkileşiminin sonucu ortaya çıktığı görülür.

Şekil 21. Komodo Ulusal Parkı, Endonezya <http://gezgindunyasi.com/endonezya-gezilecek-yerler/> sayfasından erişilmiştir.

Örnekler arasında şekil 21’ deki görselde; Rinca adası, Komodo Adası ve birkaç küçük adacığı da sınırları içine alan Komodo Ulusal Parkı, üç metre uzunluğa kadar ulaşabilen dev etoburlardan olan Komodo Ejderlerinin doğal yaşam alanıdır. Adanın her yerinde serbestçe gezen hayvanlar, genellikle insanlara zarar vermeseler de ziyaretçiler tecrübeli rehberlerinin yanında daha güvende olmaktadır. Komodo Ulusal parkı aynı zamanda dünyaca ünlü bir tüplü dalış merkezine de sahiptir. Yapay oluşuma ait güzel bir park örneğidir.

Şekil 22. Torajaland, Endonezya <http://www.flickr.com/photos/sanjaypk/6065096744> sayfasından erişilmiştir.

Güney Sulawesi’nde dağlık bir arazi olan Torajaland (Tana Toraja), Tongkonan adı verilen sivri uçlu ev çatılara sahip Toraja insanların da yaşam alanıdır. Torajalılar mimarisiyle ilgi uyandıran evlerinin yanı sıra ilgin cenaze ritüelleriyle de bilinmektedirler. Bu bölgede biri öldükten sonra bedeni birkaç yıl boyunca gömülmeden saklanmaktadır. Günlerce süren bir cenaze merasiminden sonra ölü beden, bir ağaç kovuğuna ya da bir mağaraya gömülür. En büyük cenaze merasimleri, kuru mevsim olan temmuz ve ağustos aylarında yapılır ancak yıl boyunca bu merasimleri görmek mümkündür.

Yüzyıllar öncesinde, insanoğlu, alet, silah ve barınaklarla yapay çevresini kurmaya başlamıştır. Temel güdü ve ihtiyaçlarından dolayı, yarattığı bu yapay çevrenin ilk öğeleri alet, silah, seramik kap - kacak ve barınaklardır. İnsanlık tarihi kadar eski olan seramik sanatı yapay çevrenin temel malzemesi ve sanatı olarak karşımıza çıkmıştır. İnsanoğlu bugün de, endüstri-ötesi çağını yaşarken, yapay çevreye uzay teknolojisinden kent mobilyalarına kadar, binlerce yenilikler ve bu yeniliklerin ürünlerini kazandırmıştır ve bunlarda da yine seramik tartışmasız yerini eskisinden daha etkin bir şekilde almıştır.

Seramiğin uzay teknolojisindeki yeri bunun somut göstergesidir. Bilimsel araştırmalar sonucu seramik malzemenin doğal çevre ve insan doğası ile yüzde yüz uyumlu olduğunun saptanması bu yeri pekiştirmiştir.

İnsan, bütün yaşamını ve etkinliğini doğal, toplumsal ve yapay çevreler üstüne kurmuştur, aynı zamanda da yaşamını bu çevreler bileşkesi içinde gerçekleştirmiştir.

Kent, bu çevreler bileşkesinin somutlaştığı canlı bir kesittir ve de bu yapay çevrenin en büyük ve temel alanıdır. Çevre yaratılmasında seramiğin önemli bir malzeme ve sanat olduğunu kent ve kent yaşamı gözler önüne sermektedir.

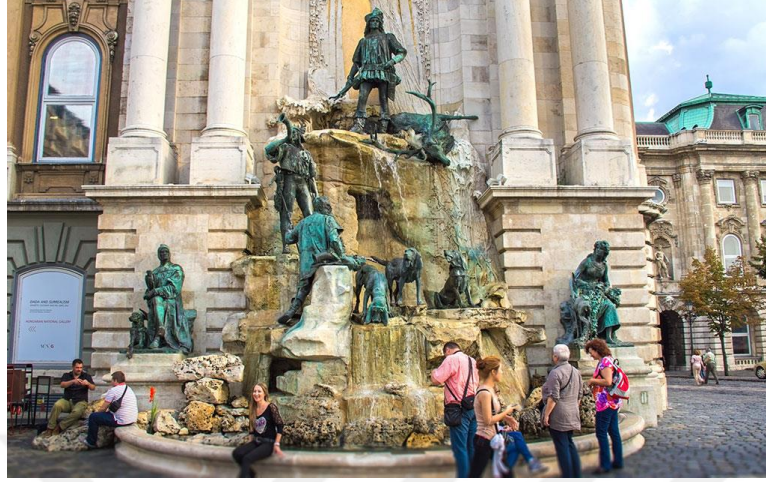
Yapay çevre ve bu çevrenin temel bileşkesi olan kentte yer alan kent mobilyaları da yapay çevre yaratma isteğinin sonucu olarak ortaya çıkarmıştır. Kesin tarihi bilinmemekle birlikte kent mobilyaları, kent yaşamının gereği sonucu doğmuştur. Aydınlatma, bayrak ve flama direkleri, yer döşemeleri ve benzerleri ilk kent mobilyaları olarak sayılmıştır.

Endüstri devrimi sonrası giderek ivmelenen hızlı kentleşmenin doğal sonucu olarak kent açık alanları, daha önem kazanmaya, daha yoğun kullanılmaya başlanmıştır. Bu gelişmenin sonucu olarak da “kent mobilyası” kavramı giderek yerleşmeye, gelişmeye başlamıştır (Gürsu 1988,s.20).

Kent mobilyalarının kent yaşamındaki yerini tam olarak alması ve kentsel tasarımda bir alan olarak kabul edilmesi, endüstri devrimi sonrasında gerçekleşmiş; günümüzün endüstri ürünlerinden olan kent mobilyaları, kent yaşamında yadsınamaz hale gelmiştir.

Kamusal alanda mimari yapı olarak çeşme ve seramik su oyunları inşa edilir, bunun sebebi çeşmelerin ihtiyaçtan, su oyunlarının ise insanlara heyecan, çevreye ise canlılık ifade ettiklerinden kaynaklanmaktadır. Örneğin; “Michigan’daki McClaren Sağlık ve Kanser Tedavi Merkezi gibi bazı sağlık merkezleri hastaların rahatlaması ve iyileşmesi için çeşmeleri tedavi aracı olarak kullanmıştır. Amerika’nın Rhode Island Hastanesinde bulunan Kanser Tedavi Merkezi Allison Newsome tarafından yapılmış büyük bir seramik su oyununa sahiptir. Bu su oyunu, hastaları canlandırmak, meşgul etmek ve rahatlatmak ve hastaların, hasta yakınlarının ve ziyaretçilerin gelip oturacakları bir alan ve aynı zamanda rahatlatma, meditasyon, ibadet veya yenilenme için kişisel bir dinlenme molası amacıyla tasarlanmıştır (Gordon,2013,s.22). Çeşme ve su oyunları ruhsal olarak kişileri etkiledikleri için kamusal alanlarda yaygındırlar. Budapeşte de ise Karlovy Vary, termal kaplıcaları örnek

gösterilebilir, burada Karlovy Vary kaplıcaları merkezde yer alır ve termal sularının aktığı, halkın ve turistlerin yararlandığı bu çeşmeler estetik işlev kazanmış heykel görünümlüdür.

Şekil 23. Matthias Çeşmesi, Budapeşte <http://yoldaolmak.com/matthias-cesmesi-budapeste.html> sayfasından erişilmiştir.

Şekil 23’ deki görselde Matthias Çeşmesi (Matyas Kut) belki de Budapeşte’nin en ünlü çeşmesidir. 1904 yılında Alajos Strobl tarafından tasarlanmış olup, Kral Matthias ile köylü güzeli kız Ilonka’ yı tasvir etmektedir. Ziyaretçilerin çoğu heykelleri görmek yerine Buda Kalesinin çeşmelerini görmeyi daha çok tercih etmektedirler. Çeşmede anlatılan hikâye Kral Matthias Corvinus (Matyas) dönemine ait ve saray tarihçisi olan ve sonraları 19.yy şairi olarak popüler olan Mihaly Vörösmarty tarafından kayıt altına alınmıştır. Çeşmenin hikâyesi Ilonka Efsanesi’ ne konu olmuştur. Kral Matthias sık sık avcılık yapmaya gittiği günlerden bir gün, o ve arkadaşları bir avdayken çok çekici bir köylü kızı olan Szep Ilonka ile karşılaşır. İlk görüşte birbirlerine âşık olurlar. Matthias sarayına geri döner ve Ilonka’ ya gerçek kişiliğinden hiç bahsetmemiştir. Ancak Ilonka’ ya onu Buda’ da ziyaret etmesini söyler. Ilonka da elinden geldiğince çabuk şekilde Buda’ya gelir. Vardığında ise çok büyük bir kalabalık kralı bir savaştan zaferle döndüğü için kutlamaktadır. Ilonka Matthias’ ı tacıyla at üstünde görünce şok olur ve âşık olduğu kişinin kral olduğuna inanamaz. Basit bir köylü kızının bir kral ile evlenemeyeceği gerçeği ona öylesine anlatılmış ve işlenmiştir ki üzüntü içinde evine geri döner. Bundan kısa bir süre sonra da kırık bir kalp ile hayatını kaybeder. İki hafta sonra, kalabalık arasında göremediği Ionia’ yı ziyaret etmek için evine gider ancak Ionia’ nın öldüğünü öğrenir. Çeşmenin tasarımı, Macaristan’ın en tanınmış heykeltıraşı olan Alajos Strobl tarafından tasarlanmıştır. Matthias Çeşmesinde termal su akmaktadır. Matthias

Çeşmesini görenler çeşmeden çıkan su sesinden ruhen rahatladıklarını söylemekte, çeşmenin hikâyesinden etkilenmekte ve mimarisi görenleri etkilemektedir.

Bir eserin eser olabilmesi için bireyin o üretilen nesneye bakıp ilgi kurması gereklidir. Birey bununla karşılaştığında ancak o eser sanat eseri haline dönüşebilir. Sanat, bireyin ona ilgisi, yönelimiyle ilgili bir durumdur. Meydanlara konulan eserlerle birilerinin ilgilenebilmesi, bir öykü yazabilmesi hem eserin hem bireyin zenginleşmesi anlamına gelmektedir. Formla birey arasında kurulan ilişkiyle sanat oluşur. Örneğin; insanlar yer tarif ederken sokağın, caddenin değil de oradaki heykelin adını veriyorlarsa heykel de gündelik yaşamda etkili bir işaret, belirleme, sembol ve iletişim aracı halini alır. Eserdeki ışıldama bireyler arasında yayılarak çoğalır. Bireyler üzerindeki etkisi insanları daha çok kaynaştırır. Oradaki şeyi birey nasıl paylaşıyorsa, hangi duyguyu, anlamı çoğaltıyorlarsa bununla ilgili ortaklaşa bir bağ oluşur.

Şekil 22. Atatürk Anıtı, Çankırı <http://www.cankiri.bel.tr/haberler1510/ataturk-aniti-balmumu-ile-kaplandi.php> sayfasından erişilmiştir.

Örneğin şekil 22’ deki görselde görülen, Çankırı ilindeki Atatürk Heykeli Heykeltıraş Muallim Kenan Yontunç tarafından yapılmıştır. Atatürk ilk defa şapkayı Çankırı ve Kastamonu vilâyetlerinde taktığı için bu suretle şapka inkılâbı yapılmıştır. Bu hatırayı ebedileştirmek için Çankırlılar Atatürk’ün bir anıtını dikmeğe karar vermişler ve eser de bu sebeple yaptırılmıştır. Atatürk elinde bir Panama şapkası olduğu halde tasvir edilmiştir, heykel üç buçuk metredir, kaidesinin ön ve yan kısımlarında 2,30 X 2,15 ebadındaki rölyeflerde Çankırlıların İstiklal savaşı esnasında vatan hizmetine koşmaları ve duydukları heyecan tasvir edilmiştir. Çankırı halkı Atatürk Heykelinin bulunduğu meydanı mitingleri,

önemli gün ve kutlamaları yaptıkları meydan olarak kabul etmişlerdir. Atatürk Heykeli Çankırı halkının arasında bağ kurduğu bir meydandır.

Kamusal sanat; şehirlerdeki değerlerin korunması ve şehirdeki mekânlarda insanlar arasındaki iletişimin olumlu hale getirilmesinde kullanılan bir araç, kamusal alanın topluma sanat yoluyla geri kazandırılmasıdır. Kamusal alanı iki yönden ele alırsak; ilk olarak kamu hukukuyla tanımlanmış mekânlar oluşu, ikinci olarak ise, düşüncelerin, fikirlerin belirtilip üretilerek sergilendiği bir alan oluşudur. Sanat toplum için önemlidir. Sanat toplumu değiştirici ve geliştirici bir nitelik taşımaktadır. “Marcuse’ un belirttiği gibi; “İdeoloji olarak sanat, egemen ideolojiyi geçersiz kılar”, sınıf içeriğini “idealleştirir” stilize eder ve böylece özgül sınıf içeriğinden öte genel hakikatin yuvası olur” (Marcuse, 1989,s.89). Sanat; şehrin, toplumun insanlarına bir kişilik ve yaşama sevinci aşılaması olabilmektedir. Sanat eserleri insanların yaşam içerisinde göz ardı ettikleri göremedikleri farklı bakış açılarını ve insanların tecrübe ettikleri bazı konuları ifade ederler. Kamusal alanda sanat, dış mekânda ya da iç mekânda sergilenen bir sanattır.

Şekil 24. PappaJohn Sculpture Garden, http://www.tripadvisor.com/LocationPhotoDirectLink-g37835-d2425389-i37234012-Pappajohn_Sculpture_Park-Des_Moines_Iowa.html sayfasından erişilmiştir.

Örneğin; Louise Bourgeois ve Jaume Plensa tarafından düzenlenen, 4,4 dönümlük bahçe, 2008 yılında John ve Mary Pappajohn, Des Moine burada ikamet ettikten sonra açılmış olup, tüm çalışmalar Des Moines Sanat Merkezi'ne bağışlanmıştır. Kıvrıkcık çim kaplı geniş alan, New York kökenli mimarlar Diana Agrest ve Mario Gandelsonas tarafından heykelsi bir

temel oluşturmak adına tasarlanarak, Pappa John' un kamu alanı için oluşturulmuş bu çalışması peyzajı sanatsal eserle bütünleştirmektedir.

Şekil 25. Anadolu I Heykeli-Beylikdüzü Belediye Önü İstanbul, (Kişisel Erişim Volkan Doğan)

Dış mekânlarda açık alanın sunduğu özgürlüğü kullanmak, söz konusu iken; iç mekânda ise mekâna uygun alana, mekâna estetik boyut kazandırmak ve bir mesaj vermesi olarak ifade edilebilir. İç ve dış mekânlarda iletişim ve kişiler arası etkileşim sanat aracılığıyla ifade edilebilir. Bazı kamusal alanlar insana yalnızlık hissi verebilir, kalabalıklar arasında yalnızlaştırabilir. Böyle durumlar karşısında sanat; insanın mekânla ilişki kurabileceği mekânı sevdirebileceği bir hal almaktadır. Bazen şehrin farklı yerine konulmuş bir eser, bazen bir metro istasyonu çıkışında yapılmış bir süsleme, bazen bir şehrin meydanına yapılan bir heykel bireye farklı bir göz ziyafeti sunarak farklı dünyalara götürebilmektedir.

Şekil 26. Moskova Metrosu-Moskova
http://www.tripadvisor.com.tr/LocationPhotoDirectLink-g298484-d300623-i238723703-Moskovskiy_Metropolitan-Moscow_Central_Russia.html sayfasından erişilmiştir.

Şekil 26 görülen, Moskova metrosu dünyanın en eski ve en büyük metroları arasında yer almaktadır. Sanatın insanları ruhsal açıdan rahatlattığı da göz ardı edilmemelidir. Kamusal alanlar herkese açık alanlardır. Kamusal alanlarda ki sanat herkes içindir. Kamusal alanda sanatı toplumun desteklemesi gerekmektedir. Çünkü kamusal alanda sanat topluma, kamuya, bireylere bir şeyler katmaktadır ve hizmet etmektedir. Örneğin; yaşanan savaşlar, acılar, kazanılan zaferler ve bunların yanına anıtlar ortaya konmuştur. Bu sebeple kamusal alanda yapılan sanatsal eserler çok önemlidir. Günlük hayatın insana vermiş olduğu stresi, dalgınlığı ve yorgunluğu dikkati üzerine çekecek olan bir eserle almak mümkündür. Günümüzde kamusal alandaki sanat, bireylerle bir bütün olmuştur. Bireyler zamanla değişmekte ve gelişmektedir. Bu değişim ve gelişimde sanatın etkisi büyüktür.

Heykel ilk olarak ortaya çıkışından itibaren bir açık alan sanatıdır ve anıt mantığında gelişmiştir. “Anıt, dikildiği yerin anlamı ya da kullanımı hakkında simgesel bir dille konuşan, genellikle dikey ve figüratif olan heykeldir. Temsil ve işaretleme anıtın işidir.” Dolayısıyla anıtın mekânla tarihi; kültürel ve sembolik bağları vardır (İstanbul Kültür Sanat Vakfı Kataloğu, 2011)

Şekil 27. Atatürk Heykeli, Samsun <http://isteataturk.com/g/icerik/Ataturk-Heykeli-Samsun/1554> sayfasından erişilmiştir.

Şekil 27’ de görülen, Samsun ilinde bulunan Atatürk Heykeli, döneminde Gazi Parkı, bugün Belediye Parkı olarak anılan alanda yer almaktadır. Atatürk Kurtuluş Savaşını başlatmak üzere 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a çıktığı için; Samsun halkı, Atatürk'ü ve bu önemli olayı ölümsüzleştirmek amacıyla Atatürk'ün Samsun'a çıktığı noktada bir anıt heykel yaptırmışlardır. Böyle bir bağlamda mekânlara en uygun yapıtlar yerleştirilmelidir. Eseri sergileneceği yerin dışında düşünmek imkânsızdır. Heykel zamanla park, bahçe ve meydandan kentin içine, sokaklarına, yaşayan merkezlerine yerleştirilmiştir. Burada aklımıza şöyle bir soru gelmektedir; sanat sanat için mi? sanat fayda için mi? sanat toplum için mi? Sorularına vereceğimiz cevaplar o dönemdeki toplumun bakış açısına kültürel kimliğine bağlıdır.

Şekil 28. Kanlı Sırt Mehmetçiğe Saygı Anıtı, Çanakkale <http://www.canakkale.net.tr/mehmetcige-saygi-aniti.html> sayfasından erişilmiştir.

Heykel kamusal sanat türleri içinde tarihsel olarak en eski ve en yaygın olarak uygulanmış sanat biçimidir. İlkçağdan günümüze üretilmiş olan heykellerin büyük bölümü kamusal alanlar için daha çok kamusal nedenlerle üretilmiştir. Açık alanlarda ilk heykeller dikili taşlar (menhir, dolmen ve obeliskler) ve anıtlar olarak ortaya çıkmış ve insanoğlunun varoluş savaşını ve doğayla mücadelesini simgelemiştir. İnsanın doğayla olan mücadelesinin işareti ve kanıtı olarak çevreye üç boyutlu müdahalesi şeklinde ortaya çıkan heykel, çeşitli tarihsel ve kültürel süreçlerden geçerek günümüze kadar gelmiş ve insanı tanımlayan temel etkinliklerden bir tanesi olmuştur (Göktaş, 1998).

Heykel sanatı, diğer birçok sanat türüne oranla tarihsel olarak kamusal kentsel mekânlarda en fazla yer alan sanat türü olmuştur. Bunda heykelin çevre koşullarına dayanıklı olmasının ve üç boyutlu ifadesinin ve algısal niteliğinin büyük rolü bulunmaktadır. Uzun yıllar mimariye bağlı olarak gelişen ve mimari ile birlikte uygulanan heykel, Roma dönemiyle başlayan Rönesans ile iyice güçlenen bir şekilde, mimariden bağımsızlaşmış ve çevreyi biçimlendiren en güçlü anlatım araçlarından biri haline gelmiştir. İnsanın doğayla kurduğu etkileşimsel çatışmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmış olan heykel, tarih boyunca kamusal alanlarda öncelikle politik amaçlarla bir iktidar aracı olarak uygulanmış, demokratikleşme ile birlikte sivil ve bağımsız bir sanatsal uygulama pratiği halini almıştır. Bulunduğu çevre ile ilişki kurarak mekân algılamasını değiştiren, kendi başına mekân yaratan heykel, kalıcı bir simge olarak toplumsal bellekte varlığını sürdürür. Şehirlerle özdeşleşmiş bazı simgeler vardır. Örneğin Plevne kahramanı Gazi Osman Paşa'nın Tokat şehir merkezinde yapılmış olan bir heykeli, hem şehirde yaşayanlar için önemli bir simge, hem de şehri ziyaret edenler için bir uğrak noktası halindedir.

Ülkemizde heykel eğitimi 1882 yılında Sanayii Nefise Mektebi'nin açılması ile başlamıştır. Bu tarihten önce Roma'da eğitim almış olan Yervant Oskan'dan başka heykeltıraş bulunmamaktaydı. Sanayii Nefise'ye ilk giren Türk heykeltıraş İhsan Özsoy'dur. Bu tarihten 1923'e kadar geçen sürede yetişen heykeltıraşlar İhsan Özsoy, Behzat, Mehmet Mahir Tomruk ve Ali Nijat Sirel'dir. Bu sanatçılar Rudolf Belling eğitim vermeye başlayana kadar akademide eğitim vermişlerdir. Eğitimdeki yaklaşımları kendi çalışmalarında olduğu gibi natüralist eğitimliydi (Özkaya, 2007,s.75).

I. Dünya Savaşı sonra erdiğinde, Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihinin de sonuna gelinmişti. Sosyal ve ekonomik yapısında yıllardır süre gelen çöküntüler, imparatorluğun sonunu getirmişti. Bilim, sanat ve tekniğin oluşturduğu uygarlık çağında halkın %90'ı okuma-

yazma bilmeyen bir toplumun gelişme imkânı yoktu. Bu yüzden Cumhuriyetin ilk dönemlerinde Atatürk ve yöneticilerin en önemli sorunu bilim, sanat ve teknik alanlarında insan yetiştirmekti. Bu amaçla yetenekli gençler Avrupa'ya gönderilmiştir. Bu gençler yetişinceye kadar ise yabancı uzmanlardan yararlanılmıştır. 22 kişilik ilk öğrenci kafilesi, 1924 yılında Paris ve Münih'e gönderildi. Böylece Cumhuriyetin ilk yıllarında Türk sanatı için en önemli kültürel kaynak Batı sanatı olmuştur.

Ülkemizde sanatın kamusal alanda problemli ilişkisi daha çok heykel sanatında olmaktadır. Heykellerin şehrin herhangi bir yerine heykeli yerleştirmesi için belirli süreçlerden geçmesi gerekir. Türkiye’ de bu süreçlerin oluşması çok zordur. Son yıllarda yaşanan örnekleri bunu açıkça gözler önüne sermektedir. 1986 yılında İstanbul Beşiktaş'ta parkta duran bir heykel yıkılarak yerine Türkiye Gazetesi'nin bir çeşmesi konmuştur. Beşiktaş Belediye Başkanı Mümtaz KOLA “Heykeli yıktık yerine çeşme koyduk, çünkü heykel işlevli değildi” diyerek bu olay dönemin başlangıcı olmuştur. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Kamusal alanda sanat eserinin korunması oldukça zor bir iştir.

Şekil 29. Özgürlük Anıtı, New York <http://gazeteport.com/2016/ozgurluk-anitini-kim-yaptirdi-71465/> sayfasından erişilmiştir.

Şekil 29’ da görülen, New York’taki Özgürlük Anıtı; Mustafa Reşid Paşa, 23 Kasım 1854 yılında dördüncü kez sadrazamlığa getirilmiş fakat Mısır Valisi Said Paşa, Mustafa Reşid Paşa’dan nefret ettiği için, Süveyş Kanalı’ nın hayata geçmesini istemediğinden bir hafta düşündükten sonra bir şartla projeyi imzalamıştır. Şartı ise Süveyş Kanalı’ nın Akdeniz’e açılan yerine dev bir heykel yapılması istenmiştir. Fakat heykel, firavunlar döneminin giysilerine bürünmüş bir kadın seklinde olacak ve elinde “Asya'nın ışığının Mısır'dan

geldiğini” sembolize eden bir meşale olacaktı! Heykel, dönemin ünlü heykeltıraşı Frederic Auguste Bartholdi' ye sipariş edilerek kendisine yüklüce avans verilmiştir. Heykel birkaç sene sonra tamamlanmıştır. Ancak Said Paşa ölünce yerine gelen İsmail Paşa, Müslüman bir coğrafyada heykel olmaz diyerek heykeli istememiştir. Süveyş kanalı 1869’da dünyanın dört bir tarafından gelen davetlilerin katıldığı büyük ama 'heykelsiz' törenlerle açılmıştır. Heykeltıraş Bartholdi’ nin eseri Paris'te bir depoya kaldırılarak tozlanmaya terk edilmiştir. O yıllarda dünyanın bir başka tarafında, Fransa ile Amerika Birleşik Devletleri arasında sıkı işbirliği başlanmıştır. Paris'te kurulan Fransız-Amerikan dostluk grubunun lideri olan Edouard Rene Lefebvre de Laboulaye, Amerikalıların Fransa’nın dostluğunu daima hatırlamaları için bir hediye vermek istemiştir. Heykel; bir elinde hukuku simgeleyen bir kitap tutacak, diğer elinde de “dünyayı aydınlatan özgürlüğün sembolü” olan bir meşale taşımalıydı. Sipariş gene aynı heykeltıraşa, Frederic Auguste Bartholdi' ye verilmiştir. Bartholdi' nin Süveyş kanalı için yaptığı heykelin elleri, kolları ve yüzünde değişiklik yapmıştır. Heykeltıraş Bartholdi, New York'a yanına Süveyş kanalının mühendisi ve heykelin fikir babası olan Ferdinand de Lesseps' i de alarak gitmiştir. Özgürlük Anıtı gibi tarihsel açıdan önemli, görselliğini günümüze kadar koruyan eserlerin dışında bir de kitsch olan çalışmalar vardır. Günümüzde şehri markalaştırmak için sanat yapmak adına meydana getirdikleri kitsch olarak adlandırılan çalışmalar karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’nin herhangi bir yerine gittiğimizde karşımıza çıkan, Isparta’da gül heykeli, Denizli’de horoz heykeli, Mudurnu’da tavuk heykeli vb. kitsch çalışmalara örnek verilebilir.

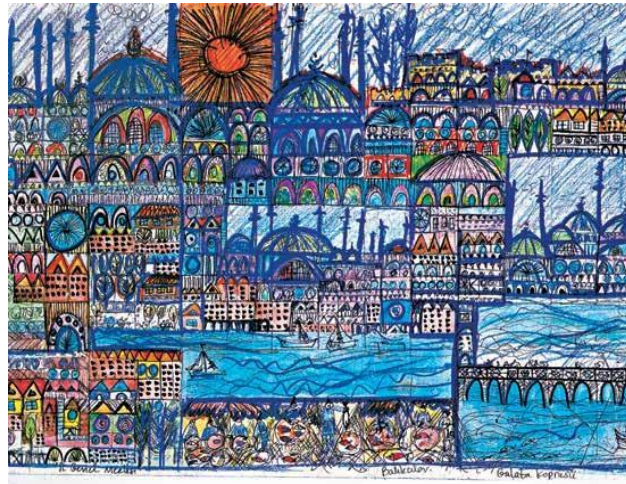

Şekil 30. Denizli Horozu Heykeli, <http://www.haberler.com/turkiye-nin-en-buyuk-cam-horoz-heykeli-acildi-4964137-haberi/> sayfasından erişilmiştir.

Şekil 30’ da görülen, kitsch örnekleri arasında yer almaktadır. Sanatçının ve sanatın bağımsızlığı yok mu ediliyor? Kamusal alanlara yerleştirilen heykellere hangi kurum ya da kişilerce nasıl, hangi nedene dayandırılarak eserlerin bulunduğu mekânlardan kaldırılması kararını verdiği ve bu kararların alınmasında herhangi bir sanat kurulunun fikirlerinin alınıp alınmadığı, kamusal alanda sanat yapıtlarının yerel yönetimlerce ve yönetimin değişmesi durumunda yasal çerçevede korunup korunmayacağı büyük önem taşımaktadır.

5.1. Kamusal Alanda Seramiğin Kullanımı ve Estetik Yaklaşımlar

Seramik en genel anlamıyla “pişmiş toprak” olarak tanımlanabilir. Keramik diğer disiplinler arasında en eski tarihe sahiptir. Keramik, malzemesi gereği sanatçıya farklı çeşitlilikte renk ve doku zenginliği vermektedir. Geniş anlamı ise seramik pano, hammaddesi kil olan, çeşitli üretim teknikleri kullanılarak üretilen işlevsel, dekoratif ya da sanatsal amaçlara hizmet eden mimariye bağlı pişmiş toprak ürünler olarak tanımlanabilir. Seramik pano tanımından sonra seramiğin tarihine baktığımız vakit, seramiğin köklü bir geçmişe sahip olduğunu görmekte ve mimari alanda sıklıkla kullanımına, Anadolu’da Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde rastlamaktayız (Kılıç, 1998). 1960’larda seramik pano çalışmalar artış göstermiş, mimari yapıların iç duvarlarına seramik pano çalışması gerçekleştirmiştir. Seramik sanatçılarından Jale YILMABAŞAR 1969 yılında, Özel İdare Binası İl Genel Meclisi holüne yapmış olduğu “İstanbul” isimli seramik duvar panosu, bu dönemde yapılan örneklerden biri olarak dikkati çekmektedir.

Şekil 31. Özel İdare Binası İl Genel Meclisi, İstanbul, Jale Yılmazbaşar, Duvar Panosu Çalışması, <https://docplayer.biz.tr/107722584-Selcuk-ecza-ve-as-ecza-depolarinin-ucretsiz-kurumsal-yayinidir-yil-14-sayi-atesin-ustasi-jale-yilmabasar.html> sayfasından erişilmiştir.

Selçuklu döneminin mimarisinde üretilen seramikler, mimari planların çok çeşitli kısımlarında zemin ve duvar kaplamalarında iç ve dış tüm mekân ve birimlerde süsleme amacıyla yer almaktadır. Diğer taraftan mimaride çiniyi ilk kullanan Anadolu Selçukluları, camileri, mescitleri, medreseleri, türbeleri ve sarayları büyük ölçüde çinilerle, çini mozaikle ve sırlı tuğlalar ile bezemişlerdir (Öney,1987,s.87). Bu bezemelerde çoğunlukla, geometrik, bitkisel motifler, insan ve hayvan figürleri betimlenmiştir. Anadolu Selçuklu dönemi koşullarına kendine özgü bir anlayışla mükemmel seramik eserler üretilmiştir. Osmanlı döneminde de seramik sanatı özellikle İznik'te çok önemli gelişmeler göstererek tüm mimari eserlerde kullanılmıştır.

Şekil 32. Konya Karatay Medresesi, Konya, Sadi Diren, 1251 https://es.123rf.com/photo_26116606_c%C3%BApula-de-karatay-madrassa-en-konya-turqu%C3%ADa sayfasından erişilmiştir.

Şekil 32' de görülen Konya Karatay Medresenin, taç kapısındaki iki renkli taş ve iç mekânlardaki görkemli çini bezemeler dikkat çekicidir. İç mekânı zenginleştiren çini mozaik bezemelerde turkuaz, lacivert ve patlıcan moru renklerde kesme çinilerle, geometrik ve stilize edilmiş bitkisel motifler uygulanmış olduğu görülmektedir. Çini dekorasyonda özellikle merkezi mekânı örten kubbenin eğimli iç yüzeyine kaplanmış çiniler hayli etkileyicidir. Batılılaşma sürecine kadar seramiğin işlevsel ve estetik yönü ön plana çıkarılmaktadır. Ancak batılılaşma öncesi işlevselliğin ve estetiğin ön planda olduğu seramik anlayışı, Cumhuriyet sonrasında yaşam tarzının değişmesiyle beraber farklılaşmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası, seramiğe olan merakın artması, teknolojinin gelişmesi ve seramiğin uluslararası fuarlarda görülmeye başlanması ile resim ve heykelle uğraşan sanatçılar da

seramikten üretimlere başlamıştır. Seramik özellikle 1970'lerde devlet desteğiyle popüler hale gelmiş ve yarışmalar yaygınlaşmıştır. 20.yy'ın önde gelen sanatçıları da seramiğe yönelmiştir. Seramik ürünler yükselişe geçerek; kamu kurum ve kuruluşlarında, alışveriş merkezlerinde ve özel mekânlarda sıklıkla kullanılmıştır. Seramik çalışmalar sayesinde, mekânlar özgünlük kazanmıştır. Endüstrinin kullanımıyla, sanatçı kendi gelişimine teknik olanaklar sağlamış aynı zamanda endüstrinin gelişimine de katkısı olmuştur. Bina ve kaplanacak seramiğin uyumlu olması da göz önünde bulundurulmuş ve tasarımı etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Seramik tasarımın binanın şekline, binanın ışık almasına ve boşluk-doluluk oranlarına göre yapıldığı gözlemlenmektedir. Kısaca seramiğin binaya giydirilebilmesi önemli bir husustur ve sanatçıların tasarımlarına bakıldığı vakit buna dikkat edildiği fark edilir. Bu dönemde, sanatçı ve mimarlar hep bir arada çalışmışlar, seramik panolar genellikle kamu binalarında yer almış ve bunun için ciddi fonlar ayrılmıştır. Seramik pano uygulamaları sosyal ve dini yapılarda, otel ve kültür merkezlerinde iç ve dış yüzeylerde yer almaktadır. Şekil33. Seramik pano örnekleri arasında yer almaktadır.

Şekil 33. Derman Çeşmesi, Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü, Ankara, Hamiye Çolakoğlu <http://www.hamiyecolakoglu.com.tr/index.php?menu=monuments> sayfasından erişilmiştir.

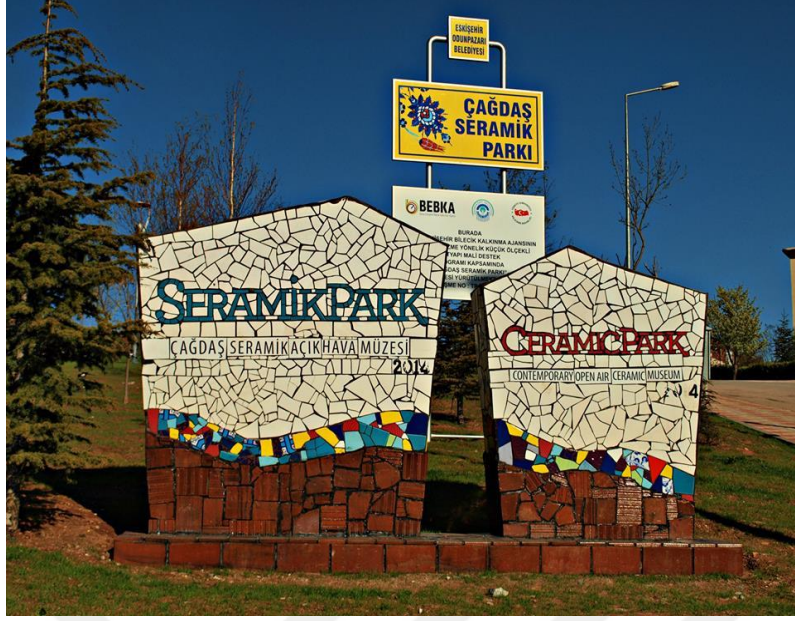

Şekil 34. Anafartalar Çarşısı, Ankara Füreya Koral
<http://www.sanattanyansimalar.com/yazarlar/savas-sonmez/anafartalar-carsisi-muzesi/1474/sayfasından> erişilmiştir.

Şekil 34.görülen seramik duvar panosu Ankara' nın ilk ve en eski çarşılarından Anafartalar Çarşısı duvarında bulunmaktadır. Çarşı ayrıca önemli seramik sanatçıların ve ressamların eserlerine ev sahipliği yapar.

Şekil 35. Marmaray Kazlıçeşme İstasyonu, İstanbul, ,(Kişisel Erişim Figen Sabuncuoğlu)

Şekil 36. Seramik Park, Eskişehir, <http://www.eskisehirkulturturizm.gov.tr/TR> sayfasından erişilmiştir.

Şekil 36. ve 37. Eskişehir’de bulunan seramik park; amfi tiyatrodan yürüyüş yollarına ve oturma birimlerine kadar geleneksel motiflerle tasarlanmış mozaik çalışmaları ile görsel bir zenginlik kazandırılan seramik park 18 bin metrekarelik alana sahiptir. Sanatsal aktivitelerin yapılandığı müze ve kafenin yanı sıra çağdaş seramik heykelleriyle donatılmış olan parkın kültürel bir miras olarak gelecek nesillere bırakılması hedefleniyor. Türkiye’de ilk, dünyada da ikinci büyük seramik park olma özelliğini taşıyor.

Şekil 37. Seramik Park, Eskişehir, <http://www.eskisehirkulturturizm.gov.tr/TR-158002/cagdas-seramik-park-odunpazari.html> sayfasından erişilmiştir.

Şekil 38. Seramik Park, Eskişehir, (<http://www.haberler.com/turkiye-nin-ilk-seramik-parki-acildi-5797771-haberi/> sayfasından erişilmiştir.

Kamusal mekânlarda bulunan seramik eserler bulunduğu alanda görsel zenginliğe ve estetik değere katkı sağlamıştır. Seramik eserler bulunduğu mekânda estetik görseelliğe sahiptir.

Estetik işlev günümüzde toplumların amaçları, yaşam felsefeleri doğrultusunda oluşturulmaktadır. Kentsel mekânlarda ortaya çıkan seramik eserler, kent estetiği ve kentsel peyzajı oluşturan diğer elemanlarla birlikte kentsel mekânların kalitesini yükseltmektedir.

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez çalışmasının araştırılmasında Türkiye’ de kamu kurum ve kuruluşlarında; seramik duvar panoları, iç mekân ve dış mekân seramikleri, heykel çalışmaları incelenmiş, kamusal sanat ve kent estetiği açısından, kent mekânında nerelerde hangi amaçla kullanıldıkları, mekânlara neler kattıkları, estetik açıdan ve izleyiciye verdiği mesaj bakımından, kentte oluşturduğu etki gözlemlenmiştir. Zaman içerisinde kamusal alanlarımız, mekânlarımız toplumsal yapıya bağlı olarak değişmektedir. Değişen yapıya göz atmak ve kentsel tasarımın değişen yapının bir ürünü olduğunu anlamak gerekir. Kent, farklılıklarını ön plana çıkartarak ya da gerçekte olmayan farklılıklarını bilinçli bir şekilde ortaya çıkararak kimlik kazanmaktadır. Bu farklılıklar kentte yaşayan halkın çok sayıda sosyal, tarihsel ve kültürel etkileri içlerinde barındırıp ve halkın yaşamsal dünyasını etkilemektedir. Kentlinin yaşam kalitesini, mekânlarında yaşam kalitesini belirlemektedir. Toplumsal bir içeriği olan kentsel yaşam, sosyal ilişkilerin düzenlediği bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentler sanat eseri olarak görülebileceği gibi, boş zaman geçirme, eğlence endüstrisinin bulunduğu bir alan ve kültür merkezleri olarak da algılanabilir. Günümüzde hızla değişen dönüşüm süreçlerinden sanatsal çalışmalar da etkilenmiştir. Şu an ki durumda kamusal alan ne demek, sanat ne demek soruları aklımıza gelmektedir. Tez çalışmasında, kentsel mekânlar, kamusal alanlar ve kamusal sanat ilişkisi bağlamında değerlendirilerek fiziksel, sosyal, siyasal, kültürel ve sembolik değerlerin ortaya konulması hedeflenmektedir. Tarihsel süreçte baktığımız zaman kamusal alanların toplumları etkileyen her durumda olduğu gibi Avrupa ülkelerinde daha ön planda olduğu gözlemlenmiştir. Kamusal alanda sanatsal eserler, kentin ve kamusal mekânın kimliğine yeni bir anlam derinliği katmaktadır. Bu anlam ise sanatın toplumsal anlamı ile oluşmakta ve sanat eseri kentsel mekânların fiziksel niteliklerine

fazlasıyla katkı sağlamaktadır. Bu katkı, birinci olarak sanat eserleri mekân kalitesinin algısal ve işlevsel boyutlarını artırmakta; yani kent kullanıcısının çevreyle kurduğu iletişim bu mekânları oluşturan çok sayıda değişken biçimi ve birbirleri ile uyumlu ya da uyumsuz etkileşimi ile olur. İkinci olarak ise mekânın simgesel niteliğinde sanatsal eserleri ile var olan düzenin hâkim söylemini dengelemektedir. Bu ifadenin temelde ortaya koyduğu kentsel mekânların kazandıkları simgesel anlatımın toplumsal dinamiklerin oluşumudur. Sanatçı; bireylerin, sanat eserleri ile doğrudan bir ilişki kurmasında, dolaylı olsa da rol almakta, kent yönetimi ise; sanat eserlerinin kalıcılığı konusunda etkin bir güce sahip siyasi otorite konumundadır. Kent mekânının oluşturan estetik nitelik bu bağlamda değerlendirilmelidir. Bu durumda kentsel mekânlar, kamusal alanlar olarak anlamlarını yeniden kazanmaktadır. Bu süreç sanatın kamusal alanda kendi anlamını yeniden kurarken kentsel mekânlar birer platforma dönüşür. Böylece sanat eseri galeri, müze, sergi salonu gibi dar kalıbında çıkarak özgürleşirken sanatsal söylemini geniş kitlelere taşıyacaktır. Sanat eseri, kentsel mekânlara, kamusal alanlara taşınırken ve toplumsal anlam derinliğini artırırken, kentsel mekânlar da, kamusal alanlarda sanatsal ifadenin gücünü mekânsal dilinin bir parçası haline getirir. Kentsel tasarım kentsel sanatla birleşerek, mekân sanatsal bir kimlik kazanır. Kamusal alandaki sanat eserleri, modern kentlerin kentsel mekânların toplumsal anlamı ve fizik mekânsal özellikleri açısından önemli öğelerdir. Bu açıdan kentsel tasarım disiplini, modern kentin eleştirildiği ve kentlerin ekonomi tarafından etkilendiği kent mekânlarını biçimlendirme konusunda kentin kamusal bağlamında anlamını kaybetmeden sanatın söylemini sanat eserini dikkate almalıdır. Diğer açıdan baktığımızda sunulacak öneri ise; kamusal sanat projeleri artırılmalı kalıcı olmasalar da halkla ortak bir üretim süreci içerisinde toplumsal ve politik olayları, dinamikleri görmek için gereken farkındalığı oluşturmak hedeflenmektedir. Tüm bu sanatsal önerileri, kamusal alanda gerçekleştirebilecek, uygulama yapacağı alanı sorgulayan, araştırmacı, yaptığı sanatsal çalışmalarla öne çıkmış, kendi kültürünü ve ülkesini yakından tanıyan, vizyon sahibi sanatçılar görev almalı ve desteklenmelidir. Bu söylem derinliği ile kentsel mekânların, kamusal alanların simgesel dilinin oluşturulmasında toplum yararını gözeten, toplum içindeki var olan siyasetin etki alanına girmeden özgür, etkin, yaratıcı, katılımcı, bütünleştirici, dışavurumcu bir dil oluşturulabilir.

KAYNAKÇA

- Akdeniz, H. (1988). *Teknolojik toplumlarda sanatta yeni gereksinimlere ilişkin gözlemler*. Ankara: Çağdaş Teknoloji ve Sanat.
- Anadolu I Heykeli-Beylikdüzü Belediye Önü İstanbul, *Şekil 25*. Kişisel Erişim Volkan Doğan.
- Anıtkabir, Ankara *Şekil 6*. <http://www.anitkabir.com.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Arcasoy, A. (1983). *Seramik teknolojisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.
- Arendt, H. (1998). *İnsanlık durumu*. (Çev. B. S.Şener), İstanbul: İletişim.
- Atatürk Heykeli, Samsun *Şekil 27*. <http://isteaturk.com/g/icerik/Ataturk-Heykeli-Samsun/1554> sayfasından erişilmiştir.
- Ayasofya Camii, İstanbul. *Şekil 19*. <http://gazetemanifesto.com/2018/anayasa-mahkemesinden-ayasofyada-namaz-karari-211463/> sayfasından erişilmiştir.
- Bayrak Anıt Parkı, Ankara *Şekil 8*. <http://eski.mamak.bel.tr/samsun-yolu-anit-park-projesi.aspx> sayfasından erişilmiştir.
- Bıyık, Z. (2011). *Kamusal mekanın, kent mekanından soyutlanması ve devlet otoritesinin yaratmış olduğu dokunulmazlık algısının bu süreçteki rolü*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, İstanbul.
- Bilim ve Sanat (2004). *İletişim sözlüğü*. (4.basım). Ankara: Bilim ve Sanat.
- Bingül, A. (2004). *Ankara'nın farklı mekanlarında kent kimliği*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bozkurt, G. (1984). *İnsan ve kültür*. İstanbul: Remzi

- Çaha, Ö. (2003). Mahrem kamusal alan. *Sivil Toplum*, 1(2), 79-88.
- Çakar, N. (2014). *Kamusal alanda seramik heykeller*. Sanatta Yeterlilik Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Çetin, A. (2006). *Kamusal alan ve kamusal mekan olarak "sokak"*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çınar, B. (2007). *Açık alan heykelinde plastik çözümlemelere etkisi açısından izleyici- yapıt ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çulha Zabcı, F. (1997). *Siyasal kuramda kamusal alan sorunsalı: Habermas ve Arendt*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Denizli Horozu Heykeli, *Şekil 30*. <http://www.haberler.com/turkiye-nin-en-buyuk-cam-horoz-heykeli-acildi-4964137-haberi/sayfasından> erişilmiştir.
- Derman Çeşmesi, *Şekil 33*. Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü, Ankara, H.Çolakoğlu <http://www.hamiyecolakoglu.com.tr/index.php?menu=monuments>
- Duymaz, M. (2012). *1980 sonrası sanat ortamının yeni yönelimleri: Kent ve mekan üzerine plastik çözümlemeler*, Sanatta Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Ercins, G. (2013). Demokrasinin bir önkoşulu olarak kamusal alan ve Türkiye’de kamusal alan algısı. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1), 297-313.
- Falay, N. (2014). Kamusal alanın oluşumu, dönüşümü ve iktisadi boyut. *Journal of Life Economics*, 2, 51- 69.
- Gökalp, A. (2011). *Kentsel kamusal alanın iç mekan sürekliliği ve toplumsal kimlik*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gökgür, P. (2008). Kamusal alanın temel nitelikleri. *Mimarist*, 22, 62-66
- Göktaş, C. (1998). *İstanbul’da çağdaş kent uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gürsu, H. (1988). Toplumsal kullanım ve ürün bazında kent mobilyaları. *İnşaat Dergisi* 2, 31-32.
- Habermas, J. (1997). *Kamusal alanın yapısal dönüşümü*. İstanbul: İletişim

Habermas, J. (2002). *Kamusallığın yapıtsal dönüşümü*. Çev. T. Bora, M. Sancar. İstanbul: İletişim.

Habermas, J. (2004). Kamusal alan. M. Özbek (Der.) *Kamusal alan*. İstanbul: Hil.

Habermas, J. (2005). *Kamusallığın yapıtsal dönüşümü*. İstanbul: İletişim

Hasdemir, T.A. & Coşkun, M.K. (2008). Kamusal alan ve toplumsal hareketler. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 63-71.

İstanbul Kültür Sanat Vakfı Kataloğu, Temmuz 2011

Kadıköy Boğa Meydanı *Şekil 10*. <http://www.cezmikalorifer.com/kadikoyun-efsanevi-simgesi-boganin-oykusu/> sayfasından erişilmiştir.

Kahramanlar Meydanı, Budapeşte *Şekil 14*. <http://yoldaolmak.com/kahramanlar-meydani-budapeste.html> sayfasından erişilmiştir.

Kanlı Sırt Mehmetçiğe Saygı Anıtı, Çanakkale, *Şekil 28*. <http://www.canakkale.net.tr/mehmetcige-saygi-aniti.html> sayfasından erişilmiştir.

Kapalı Çarşı, İstanbul *Şekil 5*. <http://gezievreni.com/istanbulun-tarihi-yerleri/> sayfasından erişilmiştir.

Karadağ, A.(Ed.). (2006). *Kamusal alan ve Türkiye*. Ankara: Asil

Kartal Metrosu Bostancı İstasyonu, , Kadıköy- İstanbul *Şekil 34*. Kişisel Erişim Figen Sabuncuoğlu

Konya Karatay Medresesi, Konya, Sadi Diren, 1251 *Şekil 32*. https://es.123rf.com/photo_26116606_c%C3%BApula-de-karatay-madrasa-en-konya-turqu%C3%ADa sayfasından erişilmiştir.

Kent Meydanı, Tokyo/Shinjuku *Şekil 15*. <http://www.arkitera.com/haber/23123/100-colors-emmanuelle-moureaux> sayfasından erişilmiştir.

Kılıç, A. C. (1998).*Eski Anadolu kültürlerinden yararlanılarak çağdaş bir yapıda seramik pano uygulaması*. Sanatta Yeterlilik Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Kılınçaraslan, İ. (1981). *Kentleşme sürecinde ekonomik ve mekansal yapı ilişkileri*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İstanbul

- Kol Saati-Ankara *Şekil 18*. <http://kronos25.news/tr/mansur-yavas-gokcekin-kol-saatini-kaldirdi> sayfasından erişilmiştir.
- Komodo Ulusal Parkı, Endonezya *Şekil 21*. <http://gezgindunyasi.com/endonezya-gezilecek-yerler/> sayfasından erişilmiştir.
- Kurt, E.K. (2007). *Kamusal alanda sanat ve kentsel mekana etkileri, istanbul'da heykel uygulamaları irdelemesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Marcuse, H. (1989). *Akıl ve devrim*. İstanbul: İdea
- Marmaray Kazlıçeşme İstasyonu, İstanbul, *Şekil 35*. (Kişisel Erişim Figen Sabuncuoğlu
- Matthias Çeşmesi, Budapeşte *Şekil 23*. <http://yoldaolmak.com/matthias-cesmesi-budapeste.html> sayfasından erişilmiştir.
- Moskova Metrosu-Moskova, *Şekil 26*. http://www.tripadvisor.com.tr/LocationPhotoDirectLink-g298484-d300623-i238723703-Moskovskiy_Metropolitan-Moscow_Central_Russia.html sayfasından erişilmiştir.
- Natavega-Ankara *Şekil 20*. Kişisel Erişim, Nuray Aslan
- Navona Meydanı, Roma *Şekil 17*. <http://gezipgordum.com/roma-gezilecek-yerler/> sayfasından erişilmiştir.
- Opera Binası, Fransa- Paris *Şekil 16*. <http://gezipgordum.com/paris-gezilecek-yerler/> sayfasından erişilmiştir.
- Ögel, S. (1977). *Çevresel sanat*. İstanbul: İ.T.Ü. M.M.F.
- Öney, G. (1987). *İslam mimarisinde çini*. İstanbul: Ada.
- Özbek, M. (2004). *Kamusal alanın sınırları, kamusal alan*. İstanbul: Hil
- Özel İdare Binası İl Genel Meclisi, İstanbul, Jale YILMABAŞAR, Duvar Panosu Çalışması, <https://docplayer.biz.tr/107722584-Selcuk-ecza-ve-as-ecza-depolarinin-uccretsiz-kurumsal-yayinidir-yil-14-sayi-atesin-ustasi-jale-yilmabasar.html> sayfasından erişilmiştir.
- Özgürlük Anıtı, New York *Şekil 29*. <http://gazeteport.com/2016/ozgurluk-anitini-kim-yaptirdi-71465/> sayfasından erişilmiştir.

Öztürk, Ö. (2007). *Kentsel kimlik oluşumunda güzel sanatların yeri: İzmir örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Pappa John Sculpture Garden, *Şekil* 24. http://www.tripadvisor.com/LocationPhotoDirectLink-g37835-d2425389-i37234012-Pappajohn_Sculpture_Park-Des_Moines_Iowa.html sayfasından erişilmiştir.

Paşabayır Mahallesi Kapalı Pazar Yeri, Bandırma *Şekil* 11. <http://bandirma.bel.tr/haber/haberler/persembe-ve-cuma-pazarlari-kapali-pazar-yeri-ve-yasam-alaninda-kurulacak> sayfasından erişilmiştir.

Sakarya Caddesi, Ankara *Şekil* 2. <http://gezipgordum.com/kizilay-meydani/> sayfasından erişilmiştir.

Seramik Park, Eskişehir, *Şekil* 36. <http://www.eskisehirkulturturizm.gov.tr/TR->

Seramik Park, Eskişehir, *Şekil* 37. <http://www.eskisehirkulturturizm.gov.tr/TR-158002/cagdas-seramik-park-odunpazari.html> sayfasından erişilmiştir.

Seramik Park, Eskişehir, *Şekil* 38. <http://www.haberler.com/turkiye-nin-ilk-seramik-parki-acildi-5797771-haberi/> sayfasından erişilmiştir.

Şanzelize Caddesi, Fransa-Paris *Şekil* 13. <http://gezipgordum.com/paris-gezilecek-yerler/> sayfasından erişilmiştir.

Şehzadeler Gezi Yolu, Amasya *Şekil* 12. <http://www.rotasenin.com/amasya-gezi-rehberi> sayfasından erişilmiştir.

Taksim Meydanı, İstanbul *Şekil* 7. http://www.tripadvisor.com.tr/Attraction_Review-g293974-d296220-Reviews-Taksim_Square-Istanbul.html sayfasından erişilmiştir.

Torajaland, Endonezya *Şekil* 22. <http://www.flickr.com/photos/sanjaypk/6065096744> sayfasından erişilmiştir.

Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK

Uçkaç, L. (2006). *Kentsel tasarımın kent kimliği üzerine etkileri: Keçiören örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Uludağ, K. (1990). *Kent mobilyalarında seramiğin yeri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

- Ulusal Sanat Sempozyumu. (2009). *Kamusal alanda sanat*. Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Ankara.
- Varol, A. (2010). Bilgi toplumunda kamusal alan. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (4), 121-129.
- Yeltan, L. Ö. (2001). *Seramiğin kent kuşatması*. İstanbul: T.S.D.
- Yücedal, B. (2009). *Mekan-nesne ilişkisi bağlamında kavramsal uygulamalar*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yücel, M. (2010). *Açık kamusal mekanlarda seramik uygulamalarında farklı malzeme kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Kayseri.
- Zabcı, F.Ç. (1997). *Siyasal kuramda kamusal alan sorunsalı: Habermas Aredent*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- 15 Temmuz Milli İrade ve Demokrasi Meydanı, Ankara *Şekil 1*. <http://varilci.blogspot.com/2019/04/ankarann-tasna-bak.html> sayfasından erişilmiştir.
- 15 Temmuz Milli İrade ve Demokrasi Meydanı, Ankara *Şekil 3*. <http://www.fotogezginleri.com/foto-detay/Ankara/Guven-Park/Guvercin-Yemi-Satan-Teyze/832/> sayfasından erişilmiştir.
- 15 Temmuz Milli İrade ve Demokrasi Meydanı, Ankara *Şekil 4*. (<http://gezizgordum.com/kizilay-meydani/> sayfasından erişilmiştir.
- 15 Temmuz Şehitler Anıtı, Ankara *Şekil 9*. <http://www.haber7.com/guncel/haber/2379627-bestededeki-sehitler-abidesi-acildi> sayfasından erişilmiştir.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..